

Divadlo utlačovaných: Preventivní činnost ve školách

Šarlota Madžová

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Šarlota Madžová
Osobní číslo:	H21512
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Divadlo utlačovaných: Preventivní činnost ve školách

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vzdělávání, primární prevence a dramatizace.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BENDL, Stanislav, 2003. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV. ISBN 80-866-4208-9.

BOAL, Augusto, 2008. Theatre of the oppressed. London: Pluto press. ISBN 978-0-7453-2838-6.

FREIRE, Paulo, 2005. Pedagogy of the oppressed. New York: The continuum International Publication Group. ISBN 0-8264-1276-9.

KRAUS, Bohuslav, 2001. Prostředí a jeho vliv na jedince. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

PORZAK, Robert, 2019. Prevention in school. Lublin: "You have a chance" Fondation. ISBN 978-83-941026-7-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová, Ph.D., MBA**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá divadlem utlačovaných: preventivní činností ve školách. Práce je rozdělená na teoretickou a praktickou část. Obsahem teoretické části je vznik Divadla utlačovaných, Divadlo utlačovaných - utlačovaní a utlačovatelé, strom technik, divadlo fórum – a Preventivní činnost. Praktická část pojednává o svém výzkumu, kde se zabývá průběhem divadla fórum ve školách dle zkušenosti herců. K výzkumu jsou využity rozhovory a ke zpracování dat zakotvená teorie.

Klíčová slova: divadlo utlačovaných, divadlo fórum, primární prevence, školy, průběh.

ABSTRACT

This work deals with the theatre of the oppressed: preventative activity in schools. The work is divided into theoretical and practical parts. The content of the theoretical part is the emergence of the Theatre of the Oppressed, the Theatre of the Oppressed - oppressed and Oppressed, the tree of techniques, the theatre forum - and the Preventive Activity. The practical part is about his research, where he deals with the progress of the theatre forum in schools according to the experience of the actors. Interviews and grounded theory are used for research.

Keywords: Theater of the Oppressed, Theater Forum, primary prevention, schools, process.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla opravdu moc poděkovat Mgr. Janě Martinové, PhD., MBA, za to, že mně nepřestala věřit a neustále mě podporovala i v mých nejtemnějších chvílích. A také bych chtěla poděkovat všem, kteří při mně po celou dobu mého studia stáli.

„I tried so hard and got so far, but in the end, it doesn't even matter.“

(Chester Bennington, 2001)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VZNIK DIVADLA UTLAČOVANÝCH	13
1.1 AUGUSTO BOAL	13
1.2 PAOLO FREIRE.....	16
1.2.1 Pedagogika utlačovaných.....	17
2 DIVADLO UTLAČOVANÝCH	18
2.1 UTLAČOVATELÉ A UTLAČOVÁNÍ	18
2.2 STROM TECHNIK.....	19
2.3 DIVADLO FÓRUM.....	22
2.3.1 Joker	22
2.3.2 Non-actors a Spect-actors	23
3 PREVENTIVNÍ ČINNOST	24
3.1 PREVENCE	24
3.1.1 Primární prevence	24
3.1.2 Sekundární prevence	24
3.1.3 Terciální prevence	24
3.2 PREVENTIVNÍ ČINNOST VE ŠKOLÁCH	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
4 DESIGN VÝZKUMU	27
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	28
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	28
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	29
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	30
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	31
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	33
5.1 KATEGORIE A KÓDOVÁNÍ ROZHovorŮ.....	33
5.1.1 Kategorie – Jak to chodí v realitě?	35
5.1.2 Kategorie – Proto to děláme!	36
5.1.3 Kategorie – Důležité principy, alias na čem to stojí.	37
5.1.4 Kategorie – Problémy v ráji?	39
5.1.5 Kategorie – Kudy k divadlu fórum?.....	39
5.2 PARADIGMATICKÝ MODEL.....	40
5.3 INTERPRETACE DAT	41
ZÁVĚR	43

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	44
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	46
SEZNAM OBRÁZKŮ	47
SEZNAM TABULEK.....	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá divadlem utlačovaných s konkrétním zaměřením na jednu z jeho technik, a to na divadlo fórum (viz teoretická část). Pokud člověk řekne slovo „divadlo“, málokdo si to spojí se sociální pedagogikou, ačkoliv se již na vícero vysokých školách s touto technikou můžeme setkat, a to i přímo v rámci oboru Sociální pedagogika. Na naší Fakultě humanitních studií bohužel zatím ne. Má cesta k objevení tohoto tématu byla spíše náhodná a důvodů jeho výběru bylo hned několik. Ráda bych ovšem začala tím, kde jsem se s tímto tématem, tedy konkrétně s již zmíněnou technikou, a to divadlem fórum, poprvé setkala. Zapsala jsem se nevědomě na jednom hudebním festivalu na workshop, který disponoval názvem Divadlo fórum. Jelikož jsem v tu dobu pracovala v divadle a technika divadlo fórum, mi nic neříkala, představovala jsem si pod tímto názvem typické dramatické aktivity. Z tohoto workshopu jsem však odešla s vědomím, že přesně toto bude mé téma bakalářské práce. Na workshopu jsem totiž pochopila, že se nejedná pouze o prázdné scénky sloužící pro pobavení, ale tato technika je přímo cíleně vytvořená, jako preventivní činnost, která probíhá nejen ve školách, ale všude, kde jsou utlačovaní lidé, tedy kdekoliv a s kýmkoliv. Pro ujištění, zdali je má motivace opodstatněná, jsem využila mé druhé v nízkoprahovém zařízení s věkovou hranicí 9-26 let, kde jsem si udělala takový malý průzkum, s jakými preventivními technikami se žáci na školách aktuálně nejvíce setkávají, zda slyšeli o divadle fórum, či něco na tento způsob se školou zažili. Výsledek mého malého průzkumu mě překvapil. Nikdo z tázaných uživatelů tento název neslyšel, ačkoliv malá část z nich, něco podobného ve škole zažila. V tento moment jsem si uvědomila, jak je stále pojem divadlo utlačovaných pro širokou veřejnost neznámý, i přes to, že ho již v minulosti zažít mohla. Sama jsem se svým malým průzkumem rozvzpomněla na Divadlo Modrodiv, které pro nás minulý rok na Fakultě humanitních studií udělalo workshop. Když jsem si shrnula všechny tyto drobné impulsy (workshop, divadlo, průzkum, nízkoprahové zařízení, Divadlo Modrodiv), vznikla z toho neskutečná zvědavost a motivace toliko potřebná k napsání této bakalářské práce, hlavně díky tomu, že jsou mi všechny tyto malé důvody velmi blízké a s největší pravděpodobností i kdybych nepsala bakalářskou práci, bych se tímto tématem zabývala i ve svém volném čase.

Teoretickou část tedy pro komplexní pochopení rozdělím na tři hlavní kapitoly. V první kapitole budu rozebírat vznik Divadla utlačovaných, jeho představitele, a zda, popř. jak souvisí, či nesusouvisí s Pedagogikou utlačovaných od Paula Freiera. V druhé kapitole se

zaměřím na samotné divadlo utlačovaných, kde budu definovat antiopresivní přístup, kdo jsou utlačovatelé a utlačovaní, vysvětlím jednotlivé techniky ve Stromě technik, a na konci této druhé kapitoly, se budu věnovat samotné technice divadla fórum, hlavně kdo je to Joker, a proč jsou herci-neherci. Nakonec v poslední teoretické části definuji pojem preventivní činnost, primární prevence, sekundární prevence, terciální prevence a řekneme si něco o preventivní činnosti ve školách.

V praktické části jsem se více zaměřila na již zmiňovanou techniku divadlo fórum, kde jsem zjišťovala pomocí rozhovorů, jak tato technika ve škole probíhá, jestli a jak probíhá zpětná vazba, jaké přínosy a úskalí se objevují, a to vše z pohledu herců dle jejich zkušeností.

Hlavním přínosem mé práce je dle mého názoru ukázat, co se skrývá pod názvem divadla utlačovaných a zvýšit povědomí o tom, proč je tato technika důležitá pro sociální pedagogiku a v podstatě i pro všechny lidi, kteří se cítí být v čemkoliv utlačovaní.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZNIK DIVADLA UTLAČOVANÝCH

Pro porozumění celého kontextu divadla utlačovaných se ze všeho nejdřív musíme podívat do historie, kdy, kde a za jakých okolností vzniklo. Proto se v první kapitole přeneseme do Rio de Janeira, kde se seznámíme s autorem této metody Augustem Boalem. V druhé podkapitole se již budeme zabývat Pedagogikou utlačovaných od prof. Paula Freiera, kde si o tomto pedagogovi něco řekneme, podíváme se spolu na to, co má tato pedagogika společného s divadlem utlačovaných a v čem se naopak od ní odlišuje.

1.1 Augusto Boal

Augusto Boal (dále Boal) se narodil v roce 1931 na předměstí již zmíněného Rio de Janeira. I přes to, že měl herecké tendence už od mládí, rád totiž předváděl různé scénky, vystudoval chemické inženýrství a následně chemii a dramaturgii na Kolumbijské univerzitě ve Spojených státech amerických. Jakmile v roce 1954 dostudoval, vrátil se zpět do Brazílie, kde přijal pozvání, pracovat pro Divadlo Aréna v São Paulu. Nejdříve v divadle pracoval jako režisér, ale později od r. 1956 do r. 1971 se stal vedoucím tohoto divadla a spolu s herci vytvořil „*nový koncept lidového divadla*“ (Čermáková, 1999). Začali na různých seminářích a workshopech více experimentovat. Vytvářeli různé nové formy a techniky, které reflektovaly potřeby společnosti a odrážely sociální a politické problémy lidí v nouzi a utlačovaných lidí. Ve svých scénářích začal využívat témata, která nejčastěji řešila brazilská společnost, čímž se k ní dokázal mnohem více přiblížit. Do té doby byli lidé zvyklí spíše na italský styl dramatu a hrály se pouze díla od klasických autorů. Tím se Boal odlišoval a postupně na sebe upoutával pozornost. (Paterson, 2024)

Boal se ve svých hrách nejvíce zaměřoval na politický útlak, který se rozpínal po celé Brazílii. Pojdme se tedy spolu podívat na politiku v Brazílii. Jak píše Čermáková (1999) v časopise Tvořivá dramatika od r. 1530 do r. 1866 byla Brazílie pod nadvládou Portugalska. V roce 1866 sice byla v Brazílii vyhlášena nezávislost, ale Portugalci rozjeli obchodování s otroky ve velkém. Brazilská národnostní menšina se nedokázala vzbouřit až do 19. století, kdy se do Brazílie začali dostávat otroci z Afriky. Díky vzpouře a nátlaku dalších států, mezi které chtěla vláda Brazílii dostat, nakonec musela otroctví v r. 1888 zakázat. Bohužel si Brazilci nestačili ani oddychnout a už se tu objevil další velký problém. 20. století zcela ovládl průmysl, a v zemědělské sekci, která byla pro většinu původních obyvatel naprosto zásadní, se nerozvíjelo nic. V Brazílii se stav zhoršoval, negramotnost obyvatelstva rostla, a

až skoro tři čtvrtě obyvatel včetně indiánské menšiny se začalo scházet a hledat něco, čím by se dokázali vzbouřit proti systému. Napětí a problémů ve společnosti si začali všimati i studenti, duchovenstvo a další vysoce sociálně postavení lidé s konexemi, kteří se začali do pozvednutí utlačovaných lidí více angažovat. Mezi těmito lidmi byl i Augusto Boal, který si útlaku všiml a začal proti tomu bojovat tím, co uměl nejlíp, což bylo divadlo. (Čermáková, 1999)

Na začátku 60. let na základě veřejné alfabetizace v rámci pedagogiky, o které se čím dál více hovořilo, vytvořil Boal divadelní školu. V této škole se na tvorbě představení podíleli všichni ze souboru a začali spolu jezdit po různých vesnicích a chudých městských částí. V druhé polovině 60. let se Boal, vzhledem k situaci v Brazílii, která se čím dál více vyostřovala, přestal zabývat cizími hrami a místo toho začal vytvářet vlastní, které by dokázaly společnosti lépe přiblížit a vysvětlit problémy, které se aktuálně dějí. (Čermáková, 1999; Santos, 2016)

Píše se rok 1964 a vojenská diktatura přebírá moc nad celou Brazílií. Lidé nevyhovující režimu jsou pronásledováni, zatýkáni, zabíjeni a ztrácí se. Boal a další umělci s vlastní tvorbou jsou také pod hledáčkem, nic však nemění, dále jezdí po různých vesnicích a snaží se o tématech ve svých hrách po představení s diváky diskutovat. Diskuse byly pro Boala velmi důležitým zlomovým bodem pro uvažování nad rolí diváků, což zřejmě napomohlo vzniku Divadla fórum a možná i dalším jeho technikám. O čtyři roky později, tedy v r. 1968 nastává další vojenský převrat a tentokrát je mnohem drastičtější a přísnější než minulý. Jednalo se o zákaz svobodného projevu, vyjadřování se a jakéhokoliv náznaku odporu. Umělci byli velmi přísně prověřováni. Pro Boala však toto období bylo velmi významné, protože se seznámil na svých cestách s divadlem s jedním mužem, Virgiliem, který ho přiměl naprosto přeměnit svou dosavadní tvorbu. Boal díky tomuto muži zjistil, že v podstatě „káže vodu, pije víno“, když mu tento venkovský předák nabídl, aby se se souborem přidal k boji s velkostatkáři, chtěl jim dát i zbraně, ale členové souboru odmítli, protože nedokázali sebrat odvalu a tvrdili, že na to nejsou dostatečně připraveni. Díky Virgiliovi se Boal začal mnohem více soustředit na spolupráci diváků, již při tvorbě každého představení a na různé nástroje, které jim může poskytnout, aby se do ní mohli zapojit. Jako odezva na cenzuru a manipulaci s lidmi přes média, vzniká **Novinové divadlo**, kterým se více budeme zabývat ve druhé kapitole. (Čermáková, 1999; Santos, 2016)

Je únor 1971 a Boal se vrací domů z představení. Domů však už nedojde, jelikož je zatčen. Vzali ho do vazby, mučili ho, a až když teprve utichly protesty, vyhostili ho z Brazílie, díky čemuž se však dokázal v zahraničí neustále divadelně zlepšovat. V roce 1973 v Peru Boal vydává knihu s názvem **Divadlo utlačovaných**, na motivy knihy Paula Freire, ve které píše o všech jeho získaných znalostech a poznání ze světa divadla a společnosti. Také tam vzniká, kvůli problému s dorozuměním se mezi sebou, **Divadlo obrazu**, ve kterém se slova nahrazují pohybem, jelikož se v dané zemi mluvilo až 45 různými jazyky. V celé jižní Americe se situace zhoršovala a donutila tak Boala ukrýt se se svou prací do ústraní. V tuto dobu Boal vytváří **Neviditelné divadlo**, kde nikdo z diváků netuší, že se před ním právě odehrává divadlo, a že je vlastně i on divákem. (Santos, 2016)

Boal stále více stavěl svá představení na životních situacích a dlouhých diskusích, které přidal i do průběhu hry, kdy diváci mohli hru kdykoliv zastavit a navrhnout, jak by se měl herec, hrající utlačovaného člověka, zachovat, načež herec dále pokračoval ve hře, ale tentokrát dle přání publika. Zlomovým okamžikem byla situace, kdy se jedna žena z publika rozzlobila, když jí herečka nerozuměla, co má dělat, a tak to přišla na jeviště předvést. Čímž dala podnět ke vzniku **Divadla fórum**. (Paterson, 2024; Remsova, 2011)

O tři roky později vzhledem k situaci v Argentině, byl donucen odjet do Evropy, kde dělal různé workshopy a semináře, se kterými velmi cestoval a postupně poznával nové lidi. V r. 1979 zakládá **Centrum divadla utlačovaných** a ve Francii zjišťuje, že se objevuje čím dál více lidí, kteří se cítí být utlačovaní, aniž by měli nějakého konkrétního utlačovatele, jako on měl v jižní Americe. (Santos, 2016)

V dalších letech se Boalovy techniky, čím dál více rozrůstaly, na základě různých situací a změn ve společnosti, které vytvářely utlačované lidi. Boal tyto techniky vzal a vytvořil z nich **Strom divadla utlačovaných**, o kterém se budeme bavit ve druhé kapitole. Svou tvorbou ovlivnil obrovskou spoustu lidí. Dal podněty ke vzniku různých organizací, seskupení, projektů, programů, a hlavně dokázal podpořit lidi k hledání cest, diskutování a aktivitě proti svému utlačovateli. Od r. 1993 do r. 1996 byl i dokonce zvolen radním v Rio de Janeiru a díky své zainteresovanosti do politiky tak vzniklo Legislativní divadlo. Později vydal svoji další velmi důležitou knihu **Estetiku divadla utlačovaných**, na jejímž základě vydal svou úplně poslední knihu v r. 2009, **Metody divadla utlačovaných**, a ačkoliv je jeho odkaz stále živý po celém světě, Boal v tomto roce umírá na leukémii. (Santos, 2016)

1.2 Paolo Freire

Za Paulem Freirem (dále Freire) nemusíme cestovat od první podkapitoly nikam daleko, jelikož tento pedagog a filozof byl taktéž Brazilec. Narodil se přesně o deset let dříve než Boal v r. 1921. Měl velice těžké dětství, v době hospodářské krize ve 30. letech mu zemřel otec a Freire tak poznal, co to je chudoba. V návaznosti s ní poté musel opustit základní školu a začít pracovat, aby doma pomohl s financemi, jelikož byl kvůli jejich životní situaci nakonec i nucen krást jídlo. Díky těmto zkušenostem se stal velmi tolerantním, altruistickým a solidárním vůči ostatním. Nakonec Freire přece jenom dokázal vystudovat jak základní školu, tak i střední školu Oswaldo Cruz, na kterou mohl chodit za nižší cenu, díky řediteli této školy. S ním se Freirova matka dohodla, že na zde bude Freire učit portugalsštinu. Což bylo pro Freira zlomovým okamžikem. Freire šel po střední škole ještě na vysokou školu, kde vystudoval filozofii a práva. Po vysoké škole se vrátil na svou střední školu splnit slib a začal tam učit. (Diáz, 2018; Futuropolis, 2024)

Díky rozhovorům se studenty, nabýval Freire postupně vědomí, že mezi studenty a učiteli by neměla být taková propast, co se týče moci. Snažil se ve třídě udržet demokratický status mezi studenty navzájem, i učiteli, aby to fungovalo. Díky tomu vznikla jeho **Kritická pedagogika versus bankovní model vzdělávání**, ve které hovoří o problematice nerovnosti a nespravedlnosti mezi učiteli a studenty, kdy učitel má být správně pouze rovnocenným průvodcem a partnerem žáka, který ho provází učivem, zasazuje danou látku do praxe, podporuje žáka v aktivitě, aby se doptával, a vede ho ke kritickému myšlení nad problematikou. Zároveň učitel respektuje i názory a znalosti studenta, nebere je jako povyšování se a drzost, ale jako něco, co i učiteli samotnému může být přínosem. Kritická pedagogika tak napomáhá jedinci stát se vlastní samostatnou jednotkou, která se chce vzdělávat v tom, co se jí týká a co ji zajímá, je gramotná, váží si své hodnoty, je si vědoma svých práv a nestává se tak další obětí moci. Freire nenáviděl bankovní model vzdělávání, kdy je žák podřazeným pasivním příjemcem informací, které se ho ani netýkají, a přesto se je musí naučit všechny nazpaměť, protože žáci jsou, dle tohoto modelu pouze, cituji: „*prázdnými schránkami na učitelovy znalosti*“ (Diáz, 2018) a nikdy neví, kdy je učitel vyzkouší. Přičemž učitelé jsou neomylné bytosti s větší mocí než studenti, a v případě vlastní chyby, nedokážou uznat svou nedokonalost. (Diáz, 2018; Futuropolis, 2024)

V tomto bankovním modelu vzdělávání již můžeme spatřovat jistou formu útlaku, kde utlačovaným nemusí být pouze žák, ale i učitel, na jehož bedrech třeba leží tíha očekávané formy vzdělávání zadané vedením školy a jakákoliv změna by mohla být až příliš riskantní.

Tím se dostáváme k další Freirově myšlence, a to k **Internalizaci**. Zkráceně by se dalo říci, že se jedná o zvnitřnění cizích názorů, postojů, na úkor uvědomění si své vlastní hodnoty. To znamená, pokud by někdo dlouhodobě utlačovaný dostal konečně svobodu a převzal za svůj život zodpovědnost, nedokázal by se chovat svobodně a stále by se choval jako utlačovaný. Freire si díky tomu začal uvědomovat, že nestačí naučit lidi pouze číst a psát, aby rozumně volili ve volbách, ale je potřeba, aby se naučili kriticky myslet, zajímat se a vzdělávat se v tom, co se jich týká. (Díaz, 2018)

S tím se úzce pojí **Conscientização**, což znamená uvědomění si své vlastní podstaty, role, sám sebe. Spousta lidí ani neví, že jsou utlačovaní, a že by jejich život mohl vypadat jinak. Freire se proto často snažil na studenty ve výuce apelovat, aby si vážili své práce a svého času, aby si uvědomovali, že jsou svobodní, a že nejsou zvířaty ani objekty, ale lidmi. (Díaz, 2018)

1.2.1 Pedagogika utlačovaných

Podíváme-li se tedy na moment, kdy se Boal setkal poprvé s Freirem, objevíme, že Boal byl dosti kritizován Freirem. Jelikož když se náhodně potkali v roce 1960 v jedné z nejhudších částí Brazílie, Boal měl ještě svá představení hodně politicky založená a diváci měli přijít na jednoznačnou odpověď, se kterou tam přišel. To bylo v rozporu s tím, co dělal Freire, který se již v té době snažil o alfabetizaci, kritické myšlení, osvobození lidí od útlaku na základě uvědomování si svých hodnot. Lidé si v jeho práci museli hledat odpovědi sami a dotazovat se. Nebylo tam jednoznačné řešení. Boal si toho všiml a začal postupně upravovat svou metodu hraní. (Babbage, 2004)

Situace v Brazílii se zhoršila, a proto v r. 1964 Freire odešel do Chile, jelikož byl obviněn a odveden za rozvracení řádu. V exilu vytvořil své dvě první knihy, přičemž jednou z nich byla právě **Pedagogika utlačovaných**, kterou vydal v r. 1968. Tato kniha byla mnohokrát přeložena do různých jazyků a byla velmi žádaná, prodalo se jí přes milion kusů. Napsal v ní o všech svých poznatcích, které v praxi získal. Hlavním tématem byla alfabetizace, kritická pedagogika a osvobození. (Futuropolis, 2024)

Sám Boal řekl, že jakmile Freire vydal tuto svou knihu pod názvem Pedagogika utlačovaných, Boal vydal svou publikaci pod názvem Divadlo utlačovaných, jakožto čest za to, jak ho Freire ovlivnil (Boal, 2005). Pokud tedy porovnáme tyto dvě knihy, najdeme tam vícero stejných motivů, jako např. útlak, otázky, hledání, zkoušení...

2 DIVADLO UTLAČOVANÝCH

„Divadlo, které může umožnit divákovi změnit sám sebe v protagonistu, je divadlo utlačovaných.“ (Boal, 2006)

Výše napsaná definice divadla utlačovaných je z publikace *Estetika utlačovaných* od jeho představitele Augusta Boala, o kterém jsme psali již v první kapitole. Důvodem, proč jsme ji sem dali, je, že snad výstižnější definice není. A už i její znění nám napovídá, v čem se toto divadlo liší od klasického divadla, na které si diváci zakoupí vstupenky, v tichosti usednou do hlediště, v průběhu představení pasivně sedí a koukají, co se na jevišti právě odehrává, a když se dílo podaří, zatleskají a odchází domů. Možná jimi dílo zarezonuje, ale s největší pravděpodobností ne tak, jako divadlo utlačovaných. V čem je však toto divadlo tak jiné? Dalo by se říct, že divadlo utlačovaných je takovou specifickou formou divadla, která je *„souhrnem mnoha technik, her a cvičení.“* (Remsová, 2011), ze kterých Boal postupně vytvořil a poskládal celý strom, kterým se budeme zabývat dále v podkapitole *Strom technik.* (Remsová, 2013)

V těchto technikách se bourají hranice mezi hledištěm a jevištěm, jelikož součástí principu divadla utlačovaných je hrát témata o společnosti, každodenních situacích a útlaku, týkají se tak spousty lidí. Hlavní myšlenkou pak díky těmto technikám, je vyvolat mezi lidmi diskusi, aktivovat vědomí o situaci, která je živá, sdílet své názory, myšlenky a úhly pohledu s ostatními a zároveň přijímat i názory, myšlenky a úhly pohledu ostatních, na základě čehož stojí princip demokracie. Také nesmíme zapomenout, že důležitou roli v divadle utlačovaných hrají emoce a žitá zkušenost. Pokud do popředí dáme osobu, která se cítí být utlačovaná, samotná situace v nás má probudit pocit, že danou problematiku chceme řešit. (Remsová, 2011)

Celý vznik Divadla utlačovaných probíhal postupně, spolu s politickou a společenskou situací. Vznikalo v praxi, ne na papíru. To je důležitým základem pro vytvořené techniky. Na to nesmíme zapomínat.

2.1 Utlačovatelé a utlačování

V rámci Divadla utlačovaných je utlačovaným ten, kdo je v přímém střetu s neoprávněným rozdělením společnosti, je si vědom této nespravedlnosti, ze které se chce vymanit a bojovat s ní. (Santos, 2016)

Útlakem může být v podstatě cokoliv. Ať už jde o rasu, etnikum, věk, pohlaví, postavení ve společnosti, vzdělání, politiku atd., vždy nás v něčem omezuje. Někdy se nejedná o útlak z pohledu společnosti, ačkoliv se daný člověk cítí být utlačovaným, jindy zase utlačovaný žije v nevědomosti, nebo neví, že svou situaci kolikrát může zvrátit. Důležitým rozdílem je, že opresor má oproti viktimizovanému navrch, zatímco viktimizovaný je na tom škodný. (Boal, 2016)

2.2 Strom technik

Vznik Divadla utlačovaných jsme již popsali výše, v této podkapitole bychom se ovšem chtěli podívat na jednotlivé techniky, které se v průběhu Boalova života postupně rozrůstaly a s ním i symbol divadla utlačovaných, a to strom technik. Strom si Boal zvolil za symbol, protože je na něm krásně vidět, jak se dokáže rozrůst do výšky i do šířky, pokud má v pořádku kořeny a je zasazen do úrodné půdy. Kořeny tvoří „zvuk“, „obraz“ a „slovo“, z nich vyrůstá pevný kmen, což jsou hry a poté se již začíná strom větvit do různých technik, které postupně přibývali. Nebudeme si však vysvětlovat veškeré techniky, jelikož těch je opravdu velké množství, a ani na obrázek stromu se všechny nevešly, ale vybereme z nich pouze pár.

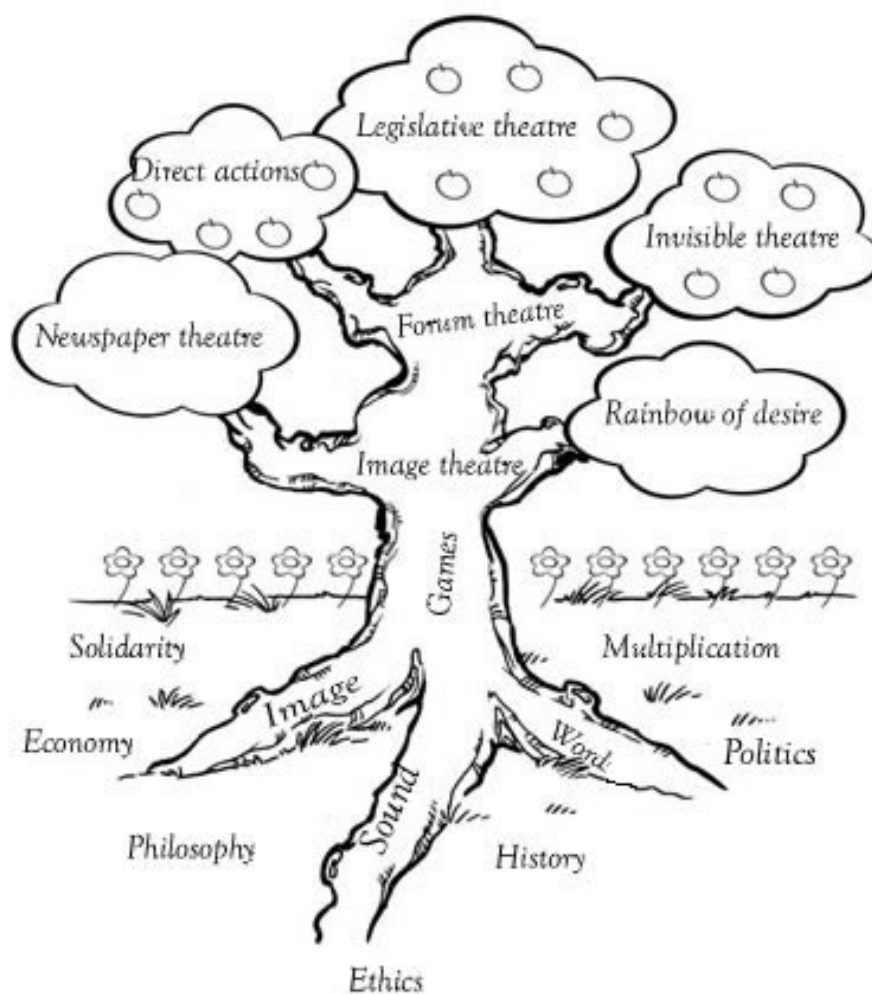
Když se pozorně podíváme na obrázek stromu (Obrázek 1), uvidíme u kořenů součástí půdy, která má být tou úrodnou půdou, díky které může celý strom růst, slovo „etika“. Nejedná se však o morálku, normy ani pravidla ve společnosti, které jsou plné předsudků, nespravedlnosti, nerovnosti, nenávisti atd., proti kterým divadlo utlačovaných bojuje. Etikou se v divadle utlačovaných myslí, nějaká naše představa a přesvědčení o ideálním chování, životě a světě, ve kterém bychom byli šťastní. (Santos, 2016)

Další důležitou podmínkou v úrodné půdě je „solidarita“. Ta se zakládá na vzájemném scházení se, diskusi, spravedlivému a rovnému přístupu, na možnosti vyjadřovat své názory, myšlenky a hledání způsobů, jak docílit, aby se všichni měli lépe, aby byli spokojenější, šťastnější. Jedná se tedy o společnou záležitost, do které se musí zapojit všichni, proto každý musí začít nejdříve u sebe, svým vlastním bojem, aby dokázal přimět i ostatní bojovat. Rádi bychom tedy připomněli zkušenost s Virgiliem, o které jsme psali již výše (viz 1. kapitola – Vznik Divadla utlačovaných). (Santos, 2016)

Kolem dokola stromu jsou další slova, jakožto politika, historie, filozofie a ekonomika. To jsou různé oblasti, které nás ovlivňují, utlačují, ale zároveň jsou naší podstatnou součástí. Na základě nich, se dokáže strom rozrůst do neskutečných rozměrů. Proto pokud nám to

nedovolují, měli bychom to změnit a něco s tím udělat, aby nás neutlačovali, ale pomáhali k růstu.

Tree of the Theatre of the Oppressed

Obrázek 1 Strom divadla utlačovaných

NOVINOVÉ DIVADLO

Novinové divadlo bylo odpovědí na militantní cenzuru běžně hraného divadla. Probíhalo pomocí cenzurovaných novinových článků, které se pokoušely utajit skutečný stav společnosti. Na základě těchto článků byly vytvářeny různorodé audiovizuální prvky, kterými byla cenzurovaná realita odhalena. (Santos, 2016)

DIVADLO OBRAZU

Divadlo obrazu vzniklo v reakci na Boalův pobyt v Peru, kde se nehovořilo jeho mateřským jazykem. Během představení se tedy vůbec nemluvílo a veškeré informace, pocity a problémy byly předávány různorodými obrazy vytvořenými řečí těla. Boal touto technikou zrcadlil problémy místní komunity a pomáhal jim nacházet řešení. (Mandala for Change, 2024)

DIVADLO FÓRUM

Tato technika odstraňuje hranici mezi hledištěm a jevištěm. Skupiny účastníků mají možnost přijít na jeviště a samostatně sehnat scénu daného problému, po skončení inscenace se všichni účastníci smí aktivně zapojit a podílet se na inscenování a přeměně reality. Jelikož se naši bakalářské práce týká nejvíce, více si o něm však napíšeme v další kapitole.

NEVIDITELNÉ DIVADLO

Technika neviditelného divadla využívá nic netušící sledující a zapojuje je přímo do dění. Odehrává se na veřejnosti (např. na ulici) a herci v utajení inscenují předem připravenou situaci, která se vždy týká nějaké formy útlaku. Přitom čekají na zásah nic netušících kolemjdoucích, které takto zahrnou přímo do jejich hry, aniž by diváci věděli, že se účastní nějakého představení. (Mandala for Change, 2024)

DUHA TOUHY

Jedná se o nerovném vztahu mezi autoritou a podřízeným, jako je například učitel a žák, kde panuje mezi nimi nějaká tenze. Pomocí různých cvičení v této technice, se snaží najít řešení sociální izolace, uzavřenosti, nerozhodnosti, neschopnosti dosahovat vlastních cílů. Tyto problémy dle této techniky vznikají přílišnou vnitřní sebekontrolou, která jedinci brání v jednání. (Mandala for Change; Remsová, 2011)

LEGISLATIVNÍ DIVADLO

Boal touto metodou spojuje parlament a divadlo, tak aby byly tvořené zákony logické a funkční. Zároveň chce, aby byly srozumitelné pro obyčejné obyvatele. Návrhy na nové zákony vychází z divadla fórum, kde dochází k diskusi mezi účinkujícími. (Remsová, 2011)

2.3 Divadlo fórum

Jak jsme již uvedli, divadlo fórum je jednou z technik divadla utlačovaných, kterou Augusto Boal publikoval v knižním podání ve španělštině a portugalštině v r. 1974, přičemž kniha byla přeložena do angličtiny až o pět let později, tedy v r. 1979. Ve Stromu technik je součástí kmene, jelikož se jedná o velmi propracovanou a jednou z hlavních vůdčích technik divadla utlačovaných, která je do současnosti jednou z nejznámějších a nejpoužívanějších. (Babbage, 2004)

V principu divadlo fórum funguje tak, že malá skupinka herců nacvičí situaci, ve které je hlavním motivem nějaká nevyřešená konfliktní situace, kde se objevuje někdo, kdo by se mohl cítit v té situaci utlačován. Téma scény se zvolí buď dle toho, pro kterou skupinu se hraje, nebo co rezonuje ve skupině ne-herců. Jedná se o techniku, kde se boří veškeré bariéry mezi herci a diváky. Realizace je rozdělena na dvě části, v první jsou s diváky dělaná rozehrívací cvičení, kdy se naladí na téma, poté shlédnou nacvičenou situaci. Na konci první části o scéně diskutují a přemýšlí nad tím, jak by se situace dala řešit jinak. Ve druhé části se scénka hraje znovu, ale tentokrát ji diváci mohou zastavit vykřiknutím „STOP“. Ten, kdo scénku zastavil, jde místo nějakého ne-herce na jeviště a přebírá za něj roli. V této roli se snaží v dané scéně předvést svůj návrh na řešení. Takto se to odehrává několikrát, dokud už nikoho nic dalšího nenapadá, nebo nedojde čas. Na konci druhé části znovu přichází na řadu diskuse a retraumatizace, kdy se ne-herci ujišťují, zda jsou všichni spokojeni se svými návrhy, jak vnímali tuto techniku, co se jim líbilo a nelíbilo. Divadlo fórum by se tedy dalo shrnout takto: Principem je nahrazování herců a zkoušení veškerých variant, které je napadnou, a vyřešit tak sehranou situaci po svém. Diváci se tak mohou připravit na reálné situace, se kterými by se mohli setkat, aby věděli, jakými způsoby se, co dá řešit, že situaci, kterou zažívají, může zažívat i někdo jiný. Což znamená, že je to takový nácvik do života. (Babbage, 2004; Moree, 2023)

2.3.1 Joker

Ačkoliv Boal má své techniky velice precizně promyšlené, Jokerovi zanechává jistou volnost v tom, jaký by měl vlastně být. Jokerova role je totiž tak složitá, že se nedá stanovit jen jeden její rozměr. Joker je průvodcem, moderátorem, součástí publika i situace. Joker se dost často dostává do různých nekomfortních situací, kdy se musí umět otevřít svým pocitům, pocitům a myšlenkám ostatních, improvizovat, zvládat stresové situace a být po celou dobu ve střehu a přítomný. Joker je ten, který je po celou dobu u tvorby situace i

realizace. Jokerem by měl být ten, kdo má již za sebou nějaké zkušenosti s hraním se skupinou divadla fórum, aby znal fórum i zevnitř, měl by postupovat pomalu a pořádně se na roli Jokera připravit, protože práce, ještě ke všemu s neznámou skupinou, není jednoduchá, což podrobněji popisuje Dana Moree a Líza Urbanová ve své knize z r. 2023. Tomu, kdo se stane Jokerem, určitě nebude od věci mít za sebou nějakou psychoterapeutickou přípravu na krizové situace, zvládnání emocí, připravené kontakty a možnosti ohledně případného doporučení odborné pomoci. Navíc by neměl zapomínat ani na sebe a svou psychohygienu. (Moree, 2023)

2.3.2 Non-actors a Spect-actors

Herci v Divadle utlačovaných zpravidla nejsou jen a pouze obyčejnými herci, kteří jdou hrát primárně divadlo, ale jsou to lidé, kteří mají zkušenosti s nějakým útlakem, jsou si toho vědomi, a kteří touží po nějaké změně. Ke změně však využívají jako nástroj divadlo. Nejsou to tedy herci, ale jak je sám Boal nazývá „non-actors“, tedy ne-herci. (Moree, 2023).

3 PREVENTIVNÍ ČINNOST

Vzhledem k tomu, že naše téma bakalářské práce se týká preventivní činnosti ve školách, měli bychom si tento pojem definovat. V této kapitole se tedy podíváme na to, co znamená slovo prevence a jaký je rozdíl mezi primární prevencí, sekundární prevencí a terciální prevencí. V druhé podkapitole se již zaměříme na preventivní činnost ve školách jako takovou.

3.1 Prevence

Národní ústav pro vzdělávání (2014) uvádí, že slovo prevence znamená ochranu, obranu či také opatření učiněná v předstihu. Teprve koncem 50. let 20. století byl vymezen rozdíl v prevenci primární a sekundární. V dnešní době se o prevenci rizikového chování u mládeže stará MŠMT, které ji člení do devíti skupin rizikového chování. Konkrétně se jedná o záškoláctví, šikanu a extrémní projevy agrese, extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus a xenofobii, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, závislostní chování (adiktologie), okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte a také spektrum poruch příjmu potravy.

3.1.1 Primární prevence

Primární prevence cílí na předcházení vzniku rizikového chování ještě před jeho vznikem. Konkrétně tedy např. prevence užívání návykových látek cílí na jedince, kteří s danou návykovou látkou ještě nepřišli do styku.

3.1.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence cílí na ochranu před vznikem a rozvojem daného rizikového chování u osob, které jím již byly ohroženy. Příkladem by mohla být prevence, která cílí na uživatele určité návykové látky, u kterých ještě stále nevznikla závislost.

3.1.3 Terciální prevence

Terciální prevence cílí na eliminaci fyzickým či psychickým problémům, které vznikají jakožto následek již probíhajícího rizikového chování. Pokud tedy opět využijeme příkladu užívání návykových látek, jedná se o snahu eliminovat vznik nepříznivé sociální, duševní či zdravotní situace v souvislosti s užíváním dané návykové látky. (Nešpor, Czsémy, Pernicová, 1999)

3.2 Preventivní činnost ve školách

Dokument nazvaný „Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních“ z roku 2010 vydaný MŠMT jako základní princip primární prevence rizikového chování u žáků uvádí edukaci k ochraně a předcházení rizikových projevů, kladení důrazu na zdravý životní styl žáků a také podpora prosociálního jednání a zvládání zátěžových situací. MŠMT také definuje pojmy jako efektivní/neefektivní primární prevence, specifická/nеспецифická primární prevence a primární preventivní program, který představuje jako specifický školní dokument, cílený na výchovu a edukaci žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Je zpracováván na dobu jednoho školního roku školním metodikem prevence.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část naší bakalářské práce se zaměřuje na **průběh divadla fórum ve školách z pohledu herců.**

Divadlo utlačovaných je velmi **atraktivní možností pro rozvoj osobnosti a pro prevenci rizikového chování**, ať už u dospělých, či u dětí. Jedná se o hravou formu učení, při kterém se účastníci učí **kriticky myslet, hledat optimální řešení** ve zdánlivě bezvýchodných, ale zcela jistě nekomfortních životních situacích a učí se **řešit konflikty**, co nejlepší cestou. Otevíráním kontroverzních témat, jako jsou např. dopady rasismu, domácího násilí a dalších témat, která jsou pro společnost tabu, je pro diváky skvělou příležitostí podívat se na celou situaci z jiného úhlu pohledu a očima ostatních. Díky čemuž vzniká prostor pro doplnění si informací o těchto tématech, aniž by na dotyčného bylo pohlíženo „skrze prsty“. (Mandala center for change, 2024)

V divadle fórum po celou dobu probíhá velmi vysoká míra interakce mezi Jokerem a účastníkem, což přispívá k **osvojování si a rozvíjení svého kreativního myšlení, k aktivitě a spontánnosti**, které by účastníkovi mohli být velkým přínosem v budoucnosti, pokud by se dostal do podobné situace, jaká je simulována, nebo pokud se v již takové situaci nachází a neví, jak ji zvrátit. Pouhým pozorováním se účastník zdokonaluje v **empatickém přemýšlení nad celou situací, naslouchání a důvěřování ostatním**. A díky velmi tenké bariéře mezi herci a diváky, která se v průběhu této metody ztrácí, se divák pohybuje chvíli na jedné straně bariéry, chvíli na druhé, a přitom se učí vzájemné spolupráci s ostatními v kolektivu. Celá spolupráce vzniká na základě diskuse a diskuse na základě pokusů. Pro lepší představu principu, by se dalo využít jedno vystihující české přísloví, které říká: „Po bitvě každý generál.“, jelikož každý ví, jak by řešil určitou situaci, dokud se mu nestane, avšak jakmile si má vyzkoušet svůj návrh řešení, zjistí, že daná situace může být mnohem komplikovanější, než se zdá, proto je cílem této metody zkoušet všechna možná řešení, dokud se nenajde to nejlepší, ne na základě slov, ale akce. (Mandala center for change, 2024; Participedia)

Divadlo utlačovaných tedy funguje mimo jiné i jako primární prevence rizikového chování ve školách, na což bychom se chtěli zaměřit v naší bakalářské práci. Dle Zprávy o stavu prevence rizikového chování ve školách v ČR **za školní rok 2020/21** (Vacek, Gabrhelík, 2022) probíhalo celkem téměř **6 tisíc samostatných preventivních aktivit nebo programů**,

avšak cca **92 % z nich tvořila všeobecná prevence**. Selektivní a indikovaná prevence byly realizovány tedy jen ve vzácnějších případech. Tímto se divadlo utlačovaných odlišuje, jelikož témata hraných situací mohou být a často i bývají v jednotlivých třídách a ročnících **zaměřena na konkrétní problémy v dané třídě, či škole**, díky čemuž jsou témata pro žáky zajímavější a mnohem přínosnější než ta, se kterými se žáci moc často nesetkávají. Na prvním stupni tedy témata více směřují např. k základům emoční inteligence, lhaní, agresivitě a bezpečnosti na internetu a na druhém stupni se více probírají např. různé závislosti, hazard a finanční gramotnost. Některé situace se však prolínají skrze všechny věkové skupiny, jako jsou např. rodinné problémy. Samozřejmě se situace tvoří na základě toho, s čím se mohou žáci nejlépe ztotožnit, což zapříčiní jejich aktivitu, zájem o dané téma, diskutování o něm a metoda je tak efektivnější. (Divadelta, 2024)

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem této bakalářské práce je **porozumět průběhu divadla fórum ve školách z pohledu herců**. Pro komplexní pochopení této preventivní metody jsme si stanovili tyto dílčí výzkumné cíle:

- Odkrýt přínosy divadla fórum ve školách dle zkušenosti herců.
- Odhalit úskalí divadla fórum ve školách dle zkušenosti herců.
- Popsat zpětnou vazbu, se kterou se herci setkávají, v rámci divadla fórum ve školách.

4.2 Výzkumné otázky

Na základě výše uvedených výzkumných cílů jsme si stanovili tyto výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka: **Jak z pohledu herců probíhá ve školách divadlo fórum?**

Dílčí výzkumné otázky:

- S jakými přínosy divadla fórum mají herci ve školách zkušenosti?
- Jaká úskalí se vyskytují, dle zkušenosti herců ve školách v rámci divadla fórum?
- S jakou zpětnou vazbou se herci setkávají, v rámci divadla fórum ve školách?

4.3 Pojetí výzkumu

V rámci výzkumného šetření jsme se zabývali preventivní činností ve školách pomocí techniky divadla fórum, přičemž naším cílem bylo zjistit, jak divadlo fórum ve školách probíhá na základě zkušeností herců. Pro komplexní porozumění celé problematice a splnění nastavených výzkumných cílů jsme zvolili **kvalitativní pojetí výzkumu**, které nám, díky využití hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, umožňuje porozumět průběhu divadla

fórum ve školách z pohledu herců více do hloubky. Dále nám kvalitativní výzkum dává možnost zjistit, s jakými přínosy divadla utlačovaných mají herci ve školách zkušenosti, a naopak jaká úskalí se vyskytují, dle zkušenosti herců ve školách v rámci divadla fórum.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor jsme vybrali s ohledem na kvalitativní pojetí zkoumání a nastavené cíle, na které je tato bakalářská práce zaměřena.

Divadlo utlačovaných vždy provádí menší herecká skupina, která se na tuto metodu speciálně dopředu připravuje. Cílovou skupinou ve školách mohou být samotné třídy nebo i celá škola najednou, proto se každé “představení” liší už jen v počtu cílové skupiny, udržení komorní atmosféry a pocitu bezpečí. (Moree, 2016)

Jelikož naším hlavním výzkumným cílem je porozumět průběhu divadla fórum ve školách z pohledu herců, zvolili jsme si **záměrný způsob výběru** výzkumného souboru, jakožto **herce realizující divadlo fórum ve školách**. Pro získání co nejrelevantnějších informací, jsme vybrali tři respondenty, kteří kromě toho, že nám byli ochotní věnovat chvíli jejich času, se divadlu utlačovaných a z toho i technice divadla fórum věnují delší dobu a mají tak dostatek zkušeností s jeho realizací.

1. RESPONDENT

Díky našim kontaktům v Městském divadle ve Zlíně se nám podařilo telefonicky spojit s prvním hercem, který byl součástí skupiny Augusto, která dělala v rámci divadla fórum spíše preventivní programy, dále Katedry divadla utlačovaných na Masarykově univerzitě v Brně a nyní od r. 2013 učí na Divadelní fakultě JAMU na Ateliéru divadla a výchovy předmět Divadelní projekt II – divadlo fórum. Sešli jsme se společně v kavárně v Brně a provedli rozhovor. S nahráním rozhovoru na diktafon souhlasil. Na konci rozhovoru mně tento respondent odkázal na další podstatnou osobu a předal mi na ni i telefonní číslo.

2. RESPONDENT

Druhým respondentem byla žena, tedy herečka, která působila ve spolku Aslido z. s., podílela se na tvorbě knihy „Divadlem ke změně“, což je velmi podstatná kniha právě o divadle utlačovaných a divadle fórum. Jezdila na divadelní festivaly do Chorvatska, kde se sjížděly celosvětové skupiny s divadlem utlačovaných, a dokonce i Boalova skupina. Tato

žena s Boalem a jeho úzkou skupinou i nějakou dobu spolupracovala v Londýně v Cardboard Citizens. Podílela se na vzniku Kabinetu divadla utlačovaných a Divufestu, který později převzala skupina Dvě na třetí. Nyní tato druhá respondentka mimo jiné učí na Masarykově univerzitě v Brně na Katedře sociální pedagogiky. S respondentkou jsme se sešli online přes Google Meet. Respondentka souhlasila s nahráním rozhovoru na diktafon a poté nám dala kontakty na další klíčové osoby pro náš výzkum.

3. RESPONDENT

Se třetí respondentkou jsme se spojili také telefonicky a vyrazili jsme za ní do Ostravy na Pedagogickou fakultu, kde působí na Katedře sociální pedagogiky, je kontaktní osobou pro sociální bezpečí na Pedagogické fakultě, učí dramatickou výchovu, kde právě se studenty dělá i divadlo fórum v rámci předmětu Dramatická výchova s rizikovými skupinami pro navazující magisterské studium. S absolventy Sociální pedagogiky vytvořili spolek, který funguje pod záštitou univerzity a vytváří divadlo fórum, se kterým chodí do škol. Je klíčovou osobou, díky které v Ostravě probíhá spousta preventivních projektů, po kterých je velká poptávka. Nyní chystají v rámci divadla fórum preventivní program do škol ve spolupráci s Městskou policií v Ostravě na téma kyberšikana. S rozhovorem a nahráním rozhovoru na diktafon souhlasila.

V rámci hledání respondentů na začátku došlo k problému s chybným telefonním číslem a následně s nedostatkem času, stihnout se sejit s dalšími respondenty. To zapříčinilo získání pouze třech rozhovorů, což by mohlo působit jako limit naší práce, čehož jsme si plně vědomi. Výzkumný soubor byl ovšem pečlivě vybrán, aby rozhovory byly co nejhodnotnějším materiálem pro nás a neztratil tak na kvalitě. Proto si myslíme, že i přes tento nedostatek, může být náš výzkum velmi přínosným.

4.5 Technika sběru dat

Technikou sběru dat byl zvolen **hloubkový polostrukturovaný rozhovor**, který nám umožňoval použít již připravené otázky a zároveň se i průběžně doptávat respondentů, díky čemuž jsme se mohli dostat k jádru stanoveného výzkumného problému a naplnit tak výzkumné cíle. Přichystané doplňující otázky směřovaly k reálnému průběhu při realizaci divadla utlačovaných ve školách, hlavně k přínosům a úskalím, která spatřují herci v rámci této preventivní metody. Svými otázkami jsme se snažili mimo jiné zjistit, které jevy mohou ovlivnit průběh divadla fórum ve školách, jelikož jakákoliv změna může zapříčinit

diametrálně rozdílné výsledky pro případné budoucí opakování našeho výzkumu. Dále jsme zjišťovali, jakou roli ve změně chování žáků mohou hrát, či hrají učitelé a další osoby. A v neposlední řadě, jaké zkušenosti herci mají s chováním žáků, třídních učitelů a případně i s rodiči žáků při realizaci divadla utlačovaných, což zahrnovalo i zpětnou vazbu. Vzhledem ke zvolené technice tzv. „snowball“, jsme se mohli doptávat i na další poznatky z nově získaných informací od respondentů, které se objevily až v průběhu rozhovoru a otázky i průběžně upravovat, abychom zjistili opravdu, co nejcennější informace o problematice pro náš výzkum.

Pro snazší vyhodnocování jsme od každého respondenta dostali **souhlas rozhovor nahrát** výhradně pro výzkum **na diktafon**.

4.6 Způsob zpracování dat

Pro náš výzkum jsme si vybrali **zakotvenou teorii** jako metodu analýzy dat, jelikož „zakotvená teorie ukazuje, jak změny podmínek, které ovlivňují jednání nebo interakci, vedou ke změně reakcí aktérů“ (Švaříček, Šedřová, 2007), tedy v našem výzkumu k předpokládanému dopadu Divadla utlačovaných na žáky, zvláště pak v různých školách a třídách.

V zakotvené teorii se nezačíná z teorie, kterou bychom ověřovali, ale naprosto **nezaujatě bez jakékoliv předpojatosti je nutno rovnou začít zkoumat danou oblast** a nechat postupně podstatu problematiky tzv. „vyplout na povrch“, díky čemuž se můžeme dostat do opravdové hloubky problému, splnit výzkumné cíle a zvýšit tak relevanci výzkumu. (Strauss, Corbinová, 1999)

Po uskutečnění a nahrání rozhovorů na diktafon jsme provedli **přepis rozhovorů a podrobnou analýzu dat**, čímž myslíme vyhledávání opakujících se jevů napříč rozhovory, vyhledávání ojedinělých poznatků a dalších nuancí. Jelikož i otázky jsme postupně upravovali a přidávali na základě nově získaných informací od respondentů, mohly se rozhovory obsahově lišit, proto bylo pro nás velmi důležité vyhledat informace, na kterých se shodovalo více respondentů i ty ojedinělé poznatky, které pro někoho jiného nemusely být až tak zásadní, či se s nimi vůbec dotýčný nemusel setkat. Po přepsání a přečtení jsme si nechali rozhovory vytisknout a v rámci druhého čtení jsme provedli tzv. **otevřené kódování**, což znamenalo zakódovat v textech všechny významové jednotky, tedy pro náš výzkum veškeré podstatné informace, které směřovaly k co nejvíce relevantnímu a objektivnímu

výsledku zkoumání. Ke kódování jsme použili zvýrazňovací pomůcky. Po druhém čtení jsme provedli třetí čtení, které nám sloužilo jako **kontrola**, zda jsme něco nepřehlédli a jednotlivé kódy rozřídili do samostatných **kategorií**, které jsme pojmenovali, podle jejich významové podstaty. Poté jsme se postupně zabývali jednotlivými kategoriemi a zařazenými kódy v nich. Po rozdělení kódů do kategorií jsme kategorie popsali a následně z nich vytvořili **paradigmatický model**. Ve druhé polovině páté kapitoly jsme interpretovali zjištěná data.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této šesté kapitole naší bakalářské práce se společně podíváme na rozdělení jednotlivých významových jednotek do kategorií a na interpretaci dat, co jsme vlastně během našeho výzkumu dokázali zjistit.

5.1 Kategorie a kódování rozhovorů

V rámci analýzy dat jsme si rozhovory přepsali, přečetli a následně vyhledávali různé významové jednotky. Ty jsme pak seskupili do pěti kategorií, které jsme si pojmenovali následovně:

- Jak to chodí v realitě?
- Proto to děláme!
- Důležité principy, alias na čem to stojí.
- Problémy v ráji?
- Kudy k divadlu fórum?

Nyní bychom rádi představili jednotlivé kategorie, a jaké významové jednotky jsme kam zařadili. Ovšem jde pouze o představení a okomentování níže přidané tabulky. Veškeré kategorie budou více dopodrobna popsány až v interpretaci dat v podkapitole 6.2.

První kategorie

Do první kategorie „Jak to chodí v realitě?“ jsme zapsali veškeré podstatné významové jednotky, které se zabývaly celým procesem tvorby, od prvotního nápadu na téma, výběru techniky, přípravy, odlišnostmi, praxí, nabídkou, kterou můžou poskytnout školám, průběhem ve škole až po vícerole, které musí někteří zastávat.

Druhá kategorie

Do druhé kategorie „Proto to děláme!“ jsme zařadili veškeré pozitivní významové jednotky, které ukazují přínosy divadla fórum, co je ideální, jak se tam projevují emoce, podpora, spolupráce, odvaha, uvědomění, kreativita, seberozvoj a důležitost diskuse.

Třetí kategorie

Do třetí kategorie „Důležité principy, alias na čem to stojí.“ jsme sepsali všechny tzv. základní kameny, na které se působí, jako jsou například kódy: ztotožnění, dobrý kolektiv,

schopnosti, významové jednotky, bez kterých to nejde, což jsou tyto kódy: dobrovolnost, podstata, věkovka, aktualizace, upgrade, zkušenosti, důvod, a které jsou důležitou součástí, což reprezentují tyto kódy: neměnnost, možnosti a struktura.

Čtvrtá kategorie

Ve čtvrté kategorii „Problémy v ráji?“ jsme vypsalí významové jednotky, týkající se pozorovaných problémů, což jsou tyto kódy: úskalí, propast, předpoklad, angažování, spojení tříd a dnešní svět.

Pátá kategorie

Do páté kategorie „Kudy k divadlu fórum?“ jsme zapsali kódy, které jsou o prvotním setkání s divadlem fórum, o dostupnosti, o objevení, sdílení, zlomových okamžicích, začátcích a dalších kódech popisující cestu k této technice, včetně získávání informací, což jsou kódy, jako např.: oblast znalostí, zdroj, divadelní seberozvoj, láska k divadlu.

Název kategorie	Reprezentativní kódy	Reprezentativní příklad citace z rozhovoru
Jak to chodí v realitě?	Vícerole, Průběh, Tvorba, Příprava, Příklady, Nabídka, Pomoc, Kontext, Odlišnost, Techniky, Přizpůsobení situaci, Zvědavost, Zpětná vazba, Praxe, Očekávání vs realita.	<i>„Pak je vlastně jako nějaká reflexe, jako zopakování těch strategií, které fungovaly. A ještě to konkludujeme, tedy vlastně opravdu, jako ptá se: Jsme všichni v pohodě?“</i>
Proto to děláme!	Podpora, Odvaha, Spolupráce, Kreativita, Diskuse, Nedusit to, Radosti, Emoce, Ideál, Přínos, Důvěra, Spolupracující učitelky, Seberozvoj, Uvědomění, Naděje.	<i>„...tak to byly takové zpětné vazby, třeba, ať si uvědomí, že není na to sám, že může někoho požádat o pomoc, ať se nebojí promluvit o té situaci s matkou. Jo hlavně takové věci, ať komunikuje hlavně.“</i>

<p>Důležité principy, alias na čem to stojí.</p>	<p>Ztotožnění, Aktualizace, Neměnnost, Upgrade, Dobrovolnost, Podstata, Věkovka, Zkušenosti, Schopnosti, Možnosti, Důvod, Dobrý kolektiv, Struktura, Seberozvoj souboru.</p>	<p><i>„Divadlo fórum je vlastně jako úplně na jiném levelu. Že ono nejde po léčbě těch lidí, ale jde vlastně po té prevenci, jo, anebo po sociální změně, že jo. Zase záleží, se kterou skupinou se pracuje.“</i></p>
<p>Problémy v ráji?</p>	<p>Úskalí, Spojení tříd, Angažování, Předpoklad, Nespolupracující učitelky, Stydlivost, Dnešní svět.</p>	<p><i>„Spíše se stává poslední dobou, že už dochází čas, už máme jenom kousek, a teď tam začínají být ta nejzajímavější jako řešení, no...“</i></p>
<p>Kudy k divadlu fórum?</p>	<p>Sdílení, Objevení, První setkání, Zdroj, Dostupnost, Zlomový moment, Začátky, Oblast znalostí, Divadelní seberozvoj, Dosah a velikost, Ostravská poptávka, Láska k divadlu.</p>	<p><i>„...jedna studentka říkala: „A kde my to divadlo jako uvidíme v Ostravě?“ a já jsem říkala: „V Ostravě asi bohužel ne...“ a ona říkala: „No dobře, ale proč to tady neděláme my, když to tady nikdo nedělá?“ ... „není to tak jednoduché a nejsou lidi, ale tak přiveďte nějaké a můžem to zkusit.“ No a ona je přivedla.“</i></p>

Tabulka 1 Názvy kategorií, reprezentativních kódů a reprezentativní příklady citací z rozhovoru.

5.1.1 Kategorie – Jak to chodí v realitě?

Jako úplně první, co musí soubor herců udělat, je vybrat téma, které budou tvořit. H3 nám uvedl, že aktuálně nabízí 3 programy: o kyberšikaně, kdy spolupracují i s Policií ČR, o rozvodu a o sexualizovaném násilí. Tato témata hodnotí i respondenti H1 a H2 jako velmi rezonující aktuálně na základních a středních školách. H2 k tomu ještě dodává problematiku

ohledně úzkosti a identity. Aby fórum fungovalo, všichni tři respondenti se shodují na tom, že téma musí, alespoň trochu rezonovat mezi ne-herci, jinak je to velmi poznat, že nemají žitou zkušenost, ta je tam velmi důležitá. H1 tento fenomén důležitosti ztotožnění se s tématem nejen u ne-herců, ale i u diváků potvrzuje. H3 dodává, že vychází z různých statistik, průzkumů, anket, dělají si svůj vlastní screening, kdy zjišťují, zda je dané téma platné. Dále skupina od respondenta H3 spolupracuje i s psychologkou, se kterou se radí o svém tématu, jestli je něco, čemu by se měli vyhnout a připravují se na různé situace, které by mohly nastat. V případě nouze však mají připravené kontakty a jiné další formy odborné pomoci. Upozorňuje, že ne-herci tam nejsou jako terapeuti.

H3 zdůrazňuje, že i když o svém tématu mají malé pochybnosti, jestli bude vystavená situace někoho zajímat, nezhazují ji, protože kolikrát jsou nakonec překvapeni jejím úspěchem. Všichni tři respondenti se shodují na délce trvání představení (1,5h – 2h), přičemž fórum rozdělují do dvou hlavních částí, kdy v první části probíhají rozehrávací aktivity, seznámení s tématem a pozorování situace. H3 doplňuje, že se vždy ptají po zhlédnutí situace na to, kdo je ve scéně utlačovaný, kdo utlačovatel a co by mělo být cílem hlavní postavy. Díky těmto otázkám si žáci dokáží postavit směr, čeho chtějí dosáhnout a neodchylují se návrhy od tématu. V druhé části se o situaci diskutuje, opakuje se situace a žáci nahrazují herce. Na závěr probíhá další velká diskuse, rekapitulace a zpětná vazba, což se shoduje s podkapitolou Divadlo fórum v teoretické části.

Co se týče zapojení žáků, dle H2 není šance, aby nebyli aktivní, jelikož využívají různé techniky na zapojení, jako například, že žáky seskupí do malých skupinek, domluví se ve skupině na tom, jak by situaci řešili, přičemž někdo z každé skupiny musí návrh zahrát. Když si žáci nejsou něčím jistí, H3 se skupinou používá tzv. horké křeslo, kdy se mohou postavy doptat, jak se třeba cítila v té roli, na nějaké schopnosti, vlastnosti atd. Veškeré nápady zkouší a poté se vždy rozhodnou, jestli to směřovalo k tomu stanovenému cíli nebo ne. Většinou dají takové dva, tři návrhy. To ideální/ neideální kladou na začátku hlavně. Někdy stihnou více věcí, někdy se zaseknou u jedné. Nakonec se ne-herci ptají, jestli chtějí diváci ještě něco dodat, nebo jestli jsou už spokojeni s řešením, tím dostávají zpětnou vazbu. Ne-herci však vždy upozornují na to, že se mohou k situaci ještě vrátit.

5.1.2 Kategorie – Proto to děláme!

Do této kategorie jsme zařadili významové jednotky týkající přínosů divadla fórum. V rozhovorech zaznívaly nejčastěji reakce, emoce, diskutování o tématech atd.

Dle H3 je ideální, když chodí přímo za třídami do škol. Velký přínos totiž spatřuje v tom, že: *„Je to pro ně pohodlné a taky to má výhodu tu, že jsou ty děcka v domácím prostředí a jsou takové jako si jistější.“* H1 a H2 si ovšem zvou třídy k sobě a nemají pocit, že by v tom mohlo být nějaké úskalí. Co se zájmu týče, jak sama zmiňuje H2: *„že když řekneme – „Máme fórum.“ – a ještě je to zadarmo, tak nám můžou urvat ruce, abychom přišli.“* Jinými slovy v případě udané nabídky, jsou hned všechny zabrané. H1 řekl, že není potřebná taková motivace diváků, protože jsou natolik ztotožnění s tématem, že sami od sebe do toho vstupují. V rámci pravidel hry H2 zmiňuje, že vždycky na začátku upozorňují na možnosti, kdyby se někomu udělalo zle, nemusí se účastnit a může klidně odejít.

Dále jsme zjistili, že divadlo fórum funguje u jakékoliv cílové skupiny, liší se však v reagování a žité zkušenosti. Respondentka H3 uvedla, že některé třídy jdou více přes emoce a pocity a jiné zase přes hlavu. Dost často jsou však překvapení, s čím žáci přijdou. H3 popisuje různé příklady, kdy žáci s postavou souzní, podporují ji v komunikaci a kladou postavě za cíl převzít iniciativu a odvahu začít svou situaci řešit. Zároveň dle H3 ne-herci mají rádi, když někdo se situací nesouhlasí, protože je to pak více živé a dynamické. Ve třídách pak probíhají rozbouřené diskuse, které jsou podstatou divadla fórum. *„Základem je, aby žáci odcházeli s tím, že každá situace má řešení, že změna je možná. A pokud vidím, že ten problém chci řešit, nebo že je to důležité, nenechám to být a jdu do toho vstoupit.“* S čímž se ztotožňují i H1 a H2.

Dle výpovědi respondentky H3, je divadlo fórum: *„skvělá technika pro kritické myšlení, pro aktivitu, aby se děcka uměli vyjadřovat k věcem, nebáli se věci řešit. Aktivita neznamená, že jen něco řeknu, ale že něco udělám pro lepší život.“*

5.1.3 Kategorie – Důležité principy, alias na čem to stojí.

H1 popsal, že divadlo utlačovaných stojí na takových třech rovinách. Jedná se o trojúhelník, kdy každý cíp značí jednu rovinu. První rovinou je „pro ně“, to znamená, že to téma je dělané pro danou skupinu, která se s tím tématem dokáže ztotožnit. Druhou rovinou je „s nimi“, což znamená, že to představení se vytváří spolu s diváky. A třetí rovinou je „o nás“, tedy to je, když i ta skupina ne-herců se ztotožňuje s tím tématem. Nejideálnější je, když jsou veškeré tři roviny přítomné. Pokud by se jednalo pouze „pro ně“, pak dle H1 Santos říká tomuto typu didaktické divadlo, jelikož jde hrát někdo poučený (neztotožněný s tématem) pro nějakou cílovou skupinu, ale nezapojuje je. JAMU mají dvě roviny, a to „o nás“ + „s nimi“, protože si nedělají výzkum o tématech cílové skupiny. Divadelta má také dvě roviny „s nimi“ + „pro

ně“, protože jejich fórum se ryze zakládá na výzkumech o cílové skupině, spolu se kterou později hrají, ale už do toho nezapoujijí tolik svoje ztotožnění s tématy. U roviny „o nás“ by se dalo hovořit jako o solidárním vztahu s publikem, jelikož ten nastává v případě, kdy vidíme, že někdo trpí a chceme mu pomoci, ačkoliv s tím nesouhlasíme, neztotožňujeme se s tím, jakožto publikum. Dále respondent H1 popisuje i existenci třech druhů vztahů s publikem. Jeden jsme již vysvětlili, a to solidární vztah. Druhým vztahem je analogický, ten probíhá tam, kde dochází k nepoměru vědomostí (např. mezi učitelem a žákem, trenérem a hokejistou) a očekáváme, že ten druhý nás bude poučovat. Třetím typem je identický vztah s publikem, kdy např. hrají lidé bez domova s lidmi bez domova.

Nemělo by se také zapomínat na to, co zmiňuje H1: „*Boal to myslel jako práci s útlakem a nešlo jen o konflikt.*“ Jedná se tedy i o situace, které se zvenčí mohou jevit jako zcela bezproblémové, ale ten kdo ji zažívá, se cítí být utlačovaným. Podstatou divadla fórum je zaměření na problematická témata, jak říká H2: „*Vždycky se hraje o tom, co není vlastně doléčený. Vždycky je to nějaká otázka, kterou si nějak společně klademe.*“ H1 popisuje, že pro nalezení ideálního řešení, se musí situace několikrát opakovat. Fascinuje ho, že si člověk během opakování sám prochází nějakou změnou a sám se dozvídá, co a jak změnit.“ Dle respondentů ne-herci zásadně nechodí do škol, už s nějakou vidinou ideálního řešení, ovlivnilo by to výsledek a mohla by jim uniknout spousta dobrých nápadů. Jak říká H2: „*Podle mě, nikdy neprozrazujeme to řešení.*“ a dále upřesňuje: „*diskuse probíhá tam, kam se ty lidi jako dostanou, no.*“ Vzhledem k tomu, že se stejným programem chodí do vícero škol, už mají nějakou představu, jak se bude představení odehrávat. H3 vysvětluje, že hráli již 28 představení a v rámci seberozvoje si prohazují i role, aby ne-herci neupadli do stereotypu. Vidět někoho jiného hrát stejnou roli totiž může přinést jiný úhel pohledu na problematiku, ačkoliv mají stejnou kostru představení, „*co se tam musí zaznít, to zazní, co se tam musí odehrát, to se tam odehraje*“, každý člověk hraje trošku jinak, takže tam stačí pouze trošku přehodit slovosled nebo použít jinou intonaci a hned může dojít k naprosto odlišnému výsledku. Co se týče návrhů, herci nikdy žádné neodmítají. Když se náhodou naskytne nějaké kontroverzní téma, existují postupy, jako např. ujišťování se s diváky, zda to opravdu chtějí vidět, které průběhu dávají hranice a směr. Někdy nápady mohou znít kontroverzně, ale nakonec se ukáže, že byly myšleny úplně jinak, nebo ho jedinec nedokáže zrealizovat, jak říká H3: „*člověk nedokáže udělat to, co si vymyslel v hlavě a tam to zjistí.*“ Nejdůležitějším však dle H3 je, že: „*Herci musí věřit tomu, co dělají, jinak by to nemohli dělat.*“

5.1.4 Kategorie – Problémy v ráji?

Rájem v této kategorii myslíme techniku samotnou. Už když jsme si nastavovali dílčí výzkumné cíle, počítali jsme s tzv. „vychvalováním“ techniky, ve kterou ne-herci věří. Techniku s rájem jsme tedy propojili na základě nějaké dokonalosti, bezchybnosti a absenci úskalí. Nakonec v rozhovorech přece jenom nějaké problémy zazněly, se kterými se ne-herci setkávají ve školách.

H2 zdůrazňuje důležitost správného výběru tématu pro mladší cílové skupiny, kde musí docházet k motivaci u vyzrálejších témat, jelikož je nejsou tak ochotni sdílet a stydí se před sebou, jako např. témata o intimitě. Navíc hodnotí dnešní společnost jako velmi křehkou a přecitlivělou, takže se musí se žáky jednat více opatrněji. Hledají se tedy témata, která budou zajímat ne-herce i diváky. Paradoxně dalším problémem může být, když narazí na velmi zajímavé téma, ale pro diváky jsou moc živá. *„Když jsme měli paletu 10 různých okruhů, oni schválně řekli, že do toho nepůjdou, a že o tom ještě nejsou schopni mluvit na veřejnosti.“* Vzhledem k tomu, že většina témat mohou být velmi citlivá, jak dodává H1, v knize Estetika utlačovaných je rozpracovávána problematika retraumatizace, o které hovořila i respondentka H3 v rozhovoru. Zároveň je potřeba, aby od tématu ne-herci měli nějaký odstup, H1 říká, že pak dochází k nesystematičnosti.

Dalším velkým problémem jsou velké kolektivy, kde se žáci navzájem tak dobře neznají, probíhá tam nějaké rivalství nebo stydlivost, jak popisuje H3. Nespolupracující učitelky, které jsou hlučné, zapojují se do děje nebo uklidňují žáky, bývají také velmi problematické v rámci klidného průběhu. *„Těžko se pak dávají děcka zpátky do svého dětského světa.“*, jak říká H3. Vzhledem k tomu, že v tu chvíli mají za žáky zodpovědnost právě učitelé a ne ne-herci, nemohou učitelky poslat pryč. Což je dalším velkým úskalím. Co se týče času, tak všichni tři respondenti se shodují, že za tu hodinu a půl až dvě hodiny se všechno podstatné stihnout dá, ale nějaký čas navíc by nebyl na škodu. H3 to popisuje tak, že na konci občas bývají ty nejlepší nápady, ale už není čas na to je všechny vyzkoušet, což je škoda. Přemýšleli i o prodloužení času, ale všímají si, že i ty dvě hodiny jsou moc dlouhé na žáky a někomu pozornost ke konci upadá. H3 říká: *„Potřebovali bychom více času, ale s čerstvějšími lidmi.“*

5.1.5 Kategorie – Kudy k divadlu fórum?

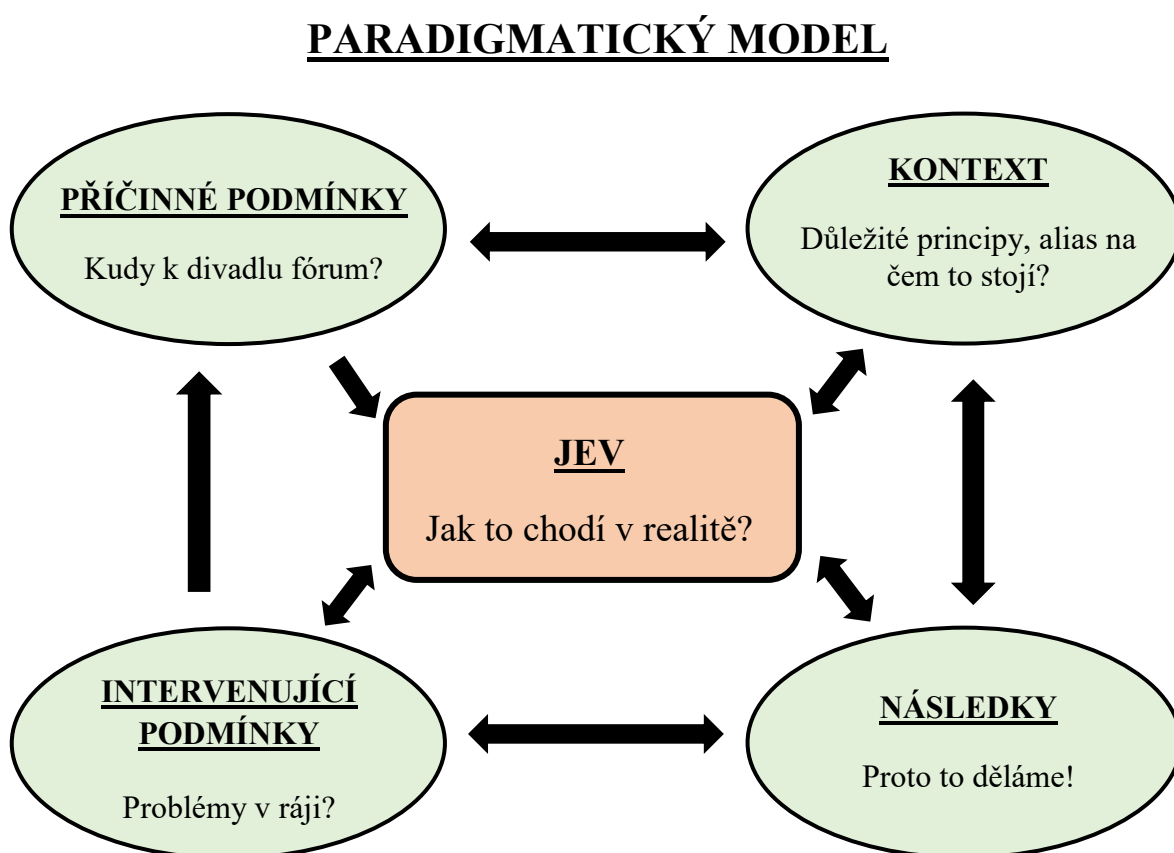
V této kategorii jsme se zabývali tím, jak se k divadlu fóru může kdokoliv dostat. H2 popsala svoji zkušenost s mezinárodním festivalem Divadla utlačovaných v Chorvatsku, který jí

přišel natolik přínosný, že se některé ty techniky snažila předat svým studentům v ČR, ale až zde pochopila, jak moc je tato zkušenost nepřenosná. Vzala tam s sebou i své studenty, a ti, ačkoliv je učila stejným způsobem, se až tam do problematiky více ponořili. Tento festival už bohužel dnes neprobíhá, ovšem v ČR bylo založeno mnoho skupin, které se technikami zabývají, jak popisuje respondentka H2. Těmi jsou např. Dvě na třetí, Divadelta, Studio D, Aslido, atd., které využívají technik divadla utlačovaných. Mimo jiné však probíhají různé workshopy a divadelní festival Divufest, který se však poslední dva roky neuskutečnil, jak popisuje respondentka H2.

Všichni tři respondenti se shodují na tom, že jakmile vytvoří nový program, často s nabídkou oslovují stejné školy, které s nimi úzce spolupracují.

5.2 Paradigmatický model

V této podkapitole jsme vytvořili tzv. paradigmatický model, díky kterému můžeme propojit vztahy mezi jednotlivými kategoriemi vytvořenými v minulé podkapitole.

Obrázek 2 - Paradigmatický model

V samotném centru paradigmatického modelu jsme si stanovili jev. Vzhledem k naší hlavní výzkumné otázce, která zní: **Jak z pohledu herců probíhá ve školách divadlo fórum?**, je jevem v modelu kategorie s názvem „Jak to chodí v realitě?“. K tomuto jevu směřují i ostatní kategorie, nebo ho ovlivňují. Zatímco jev ovlivňuje pouze tři ze čtyř dalších částí paradigmatického modelu. První částí je kontext, což v našem případě je kategorie „Důležité principy, alias na čem to stojí“. Do druhé části, následky, jsme zařadili kategorii, která se jmenuje „Proto to děláme!“. V ní rozepisujeme veškeré získané poznatky z rozhovorů, které zdůrazňují přínosy techniky divadla fórum. Část následky s kontextem jsou v našem modelu navzájem propojené, jelikož bez motivace ani základů by tato technika nefungovala. Následky se vzájemně ovlivňují s intervenujícími podmínkami, kam jsme zařadili „Problémy v ráji?“. Technika vzniká a vyvíjí se na základě různých úskalí, se kterými se setkává v průběhu realizace fóra. Zároveň problémy mohou vznikat i z následků, které jsou chtěné. A nakonec intervenující podmínky, tedy „Problémy v ráji?“ směřují i k tomu, jak se k divadlu fóru vůbec dostat.

5.3 Interpretace dat

V této podkapitole se budeme zabývat výsledky našeho výzkumu a odpověďmi na hlavní i dílčí výzkumné otázky, které jsme si určili v podkapitole 5.2.

Z výzkumu nám vyplynulo, že prvotní fází je zvolit si správné téma, o kterém chce skupina ne-herců hrát. Mělo by jít o téma, se kterým se skupina ztotožňuje a zároveň ho má alespoň částečně v sobě zpracované, aby o něm dokázala diskutovat a dál s ním pracovat. Některá uskupení dále pracují se statistikami, výzkumy, anketami a vyhledáváním aktuálních témat, která jsou pro cílovou skupinu důležitá a na tom celou situaci postavit. V rámci zkoumání jsme přišli na to, že prostředí, ve kterém se fórum odehrává, může i nemusí hrát roli v průběhu této techniky. Důležité je, aby **skupina diváků byla co nejmenší, nebo se dobře navzájem znala a nestyděli se** žáci mezi sebou. Boalova technika je však natolik propracovaná, že i s tímto ovšem počítá, proto ne-herci mají v záloze na začátek různá cvičení, jak každého diváka na téma naladit. Když se hraje pro školy, **nikdy není jistota, že téma zasáhne úplně všechny**, jelikož se pracuje pokaždé s jinou diváckou skupinou a ne-herci při tvorbě situace neznají jejich žité zkušenosti. Ze zkušenosti námi zvolených respondentů se však nestává, že by někdo odešel, nebo že by se někdo do toho nezapojil. **Úskalím ovšem mohou být nespolupracující učitelky**, které zasahují svým jednáním do děje, ať už proto, že je téma zaujalo, okřikováním třídy nebo hlasitým telefonováním, atd.

Naopak velkým **přínosem jsou spolupracující, podporující učitelky**. V přítomnosti oblíbeného učitele jsou žáci více uvolnění, lépe se jim komunikuje a často takový učitel dokáže předat i cenný kontext ne-hercům o třídě. Ten ovšem občas bývá také mylný a očekávání se tak nemusí střetnout s realitou. Dále jsme zjistili, že divadlo fórum funguje u jakékoliv cílové skupiny, liší se však v reagování a žité zkušenosti. Respondentka H3 uvedla, že některé třídy jdou více přes emoce a pocity a jiné zase přes hlavu. Co se zpětné vazby týče, **na konci i během každého fóra probíhá s žáky diskuse**. Díky této diskusi dostávají ne-herci podněty k limitům své práce, kterých ovšem tolik není, dle zkušenosti námi zvolených herců. Na druhou stranu prozatímním limitem, o kterém jeden z respondentů (H3) hovořil, je **absence další práce s tématem** v dané třídě ze strany školy, která by mohla být velmi prospěšná.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala preventivní činností ve školách pomocí jedné z technik divadla utlačovaných. Na začátku v první kapitole teoretické části jsme si popsali, jak Divadlo utlačovaných vzniklo, představili jsme si jeho představitele, Augusta Boala, a podívali jsme se na to, co má společného Divadlo utlačovaných a Pedagogika utlačovaných, jejímž představitelem je Paulo Freire. Ve druhé kapitole teoretické části jsme se zaměřili na samotné Divadlo utlačovaných, na to, kdo jsou utlačovaní a kdo utlačovatelé, co je to strom technik, a poslední podkapitolu v kapitole Divadlo utlačovaných jsme věnovali samotné technice divadla fórum, která nás zajímala v praktické části nejvíce. A v poslední kapitole v teoretické části jsme si definovali prevenci – primární, sekundární, terciální – a podívali jsme se na preventivní činnost ve školách.

V praktické části jsme si stanovili design výzkumu, v rámci čehož jsme si zvolili kvalitativní pojetí výzkumu, hlavní a dílčí výzkumné cíle a výzkumné otázky. Jakožto výzkumný soubor byli zvoleni tři respondenti, jako technika sběru dat nám posloužily rozhovory, nahrané na diktafon se souhlasem respondentů, způsobem zpracování dat jsme si zvolili zakotvenou teorii, rozhovory jsme přepsali, zakódovali, dali do kategorií a zanalyzovali. Nakonec jsme zanalyzovaná data interpretovali. Rádi bychom je však ještě jednou tady v závěru shrnuli.

Hlavním výzkumným cílem našeho výzkumu bylo **porozumět průběhu divadla fórum ve školách z pohledu herců**. Z výzkumu nám vyplynulo, že Boalova technika je velice precizně propracovaná a skupiny námi zvolených respondentů se jí z velké části drží. Odchytkami jsou v podstatě pouze roviny „o nás“, která však nechybí kompletně, pouze je snížena, jelikož scénky hraje starší věková skupina, než jsou diváci a daná témata se jí nemusí tolik dotýkat, i přes to, že tam nějaké ztotožnění s problematikou probíhá. Druhou odchylkou je rovina „pro ně“, kdy se ve školách hrají obecná preventivní témata, ne tolik zaměřená na konkrétní skupinu, a tak může docházet k absenci žité zkušenosti ze strany žáků. Na rozdíl od toho jsme nezaznamenali v rozhovorech žádná úskalí ohledně žákovského nezájmu o hranou situaci. Žáci bývají velmi aktivní, diskutují o tématech a často ne-herce překvapují svými návrhy na řešení různých situací. Za zpětnou vazbou můžeme považovat už jen velkou poptávku u skupin, které nabízí své programy pro školy a aktivní účast, kterou při fóru herci vnímají.

Náš výzkum tedy můžeme takto považovat za plně úspěšný, jelikož veškeré cíle se nám podařilo splnit, tak jak jsme si na začátku výzkumu stanovili.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Babbage, F. (2004). *Augusto Boal*. New York: Routledge. [cit. 2024-04-20]
- Boal, A. (2005). *Democracy now: Famed Brazilian Artist Augusto Boal on the „Theater of the Oppressed“*. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.democracynow.org/2005/6/3/famed_brazilian_artist_augusto_boal_on
- Boal, A. (2006). *The Aesthetics of the Oppressed*. Abingdon : Routledge. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: file:///C:/Users/HP/Downloads/The_Aesthetics_of_the_Oppressed.pdf
- Boal, A., Boal, J., Moree, D., Remsová, L. & Santos, B. (2016). *Divadlem ke změně: vybrané texty k divadlu utlačovaných*. Praha: Antikomplex. [cit. 2024-01-19] Dostupné z: https://issuu.com/kristyna24/docs/metodika_o_divadle_utla_ovan_ch-o.
- Centrum divadla utlačovaných v České republice. (2018). [cit. 2024- 01-29]. Dostupné z: <http://divadloutlacovanych.cz/index.php#>
- Čermáková, I. (1999). *Augusto Boal a dramatická výchova. Tvořivá dramatika*. [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: https://www.drama.cz/periodika/td_archiv/td1999-1.pdf
- Díaz, K. (2018). *Internetová encyklopedie filozofie a její autoři*. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://iep.utm.edu/freire/#H6>
- Divadelta (2024). [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://divadelta.cz/>.
- Divadlo utlačovaných – dokument. (2017-2018). [cit. 2024- 01-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KnI2gFgIqXE>
- Futuropolis. (2024) [cit. 2024-04-19] Dostupné z: <https://futuropolis.cz/prispevek/kriticka-pedagogika/>
- Mandala Center For Change. (2024) [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://www.mandalaforchange.com>.
- Martanová, V. (2014). *Národní ústav pro vzdělávání: O primární prevenci rizikového chování*. [cit. 2024-04-19]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani.html>
- Moree, D. & Urbanová, L. (2023). *Mezi jevištěm a hledištěm: Divadlo utlačovaných z perspektivy jokera*. Praha: Univerzita Karlova. [cit. 2024-04-19]. Dostupné z:

<https://karolinum.cz/data/book/28402/Moree%20%20Mezi%20jevistem%20a%20hlediste%20m.pdf>

MŠMT (2010). *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. [cit. 2024-04-19]

Nešpor, K., Czsémy, L. & Pernicová, H. (1999). [cit. 2024-03-23] Dostupné z: file:///C:/Users/HP/Downloads/MO_Zasady_efekt_prim_prevence.pdf

Participedia. *Divadlo Forum*. [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://participedia.net/method/149>

Paterson, D. (2024). *Pedagogika a divadlo utlačovaných*. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://ptoweb.org/aboutpto/a-brief-biography-of-augusto-boal/>

Remsová, L. (2011). *Divadlo utlačovaných a jeho edukační možnosti v sociální pedagogice*. Brno: Pedagogická fakulta. [cit. 2024-03-23] Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/objv/Remsova.pdf>

Strauss, A. & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce Brno: Albert Boskovic. [cit. 2024-01-31]

Švaříček, R. & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. [cit. 2024-01-30] Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/kvalitativni-vyzkum-v-pedagogickych-vedach-1624101/#>

Vacek, J. & Gabrhelík, R. (2022). *Zpráva o stavu prevence rizikového chování ve školách v České republice za rok 2020/21*. Praha: Klinika adiktologie. [cit. 2024-01-21] Dostupné z: https://www.msk.cz/assets/temata/skolstvi/zz_sepa_2020-21.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd.	A tak dále
ČR	Česká republika
DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
Např.:	Například
Tzv.	Takzvaně
vs	versus

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Strom divadla utlačovaných	20
Obrázek 2 - Paradigmatický model	40

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Názvy kategorií, reprezentativních kódů a reprezentativní příklady citací z rozhovoru.....	34
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Zakódovaný rozhovor s respondentem H3

PŘÍLOHA P I: ZAKÓDOVANÝ ROZHOVOR S RESPONDENTEM H3

Rozhovor - H3

H3 = vyučující na Ostravské univerzitě

T = tazatelka

T: Tak já bych Vás chtěla poprosit, jestli byste na začátek popsala, co Vás spojuje s Divadlem utlačovaných a jak jste se k tomu vůbec dostala?

H3: Jo, tak ehm....Dostala jsem se k DU a DF díky tomu, ^{láska k divadlu} že se zajímám, strašně dlouhou dobu, vlastně už od dětství o dramatickou výchovu. Nejdřív jsem byla členkou dětského divadelního souboru, pak velmi logicky jsem začala vést taky nějaké svěřence. ^{divadelní seberozvoj} Vystudovala jsem divadelní akademii v Praze obor Výchovná dramatika. Pak na různých seminářích... ^{láska k divadlu} tím, že jsem se zajímala o to, co se všechno děje v dramatické výchově, tak jsem se dobrala tady i k DU Augusta Boala, no a ^{První setkání} musím říct, že nejvíc jsem se posunula v tom uvažování, když jsem jela na divadelní takovej festival Divufest.... teď nevím v kterém to bylo roce, ale už je to dávno. A tam ^{Zlomový moment} jsem se setkala se skupinami, které se tím zabývají... A velmi výrazně v tom ^{Oblast znalosti} figurovala Lenka Polánková, dříve Remsová. No a vlastně, mě to začalo zajímat a zasadila jsem to jako informaci, protože učím dramatickou výchovu na pedagogické fakultě, tak jsem to zasadila jako informaci, nebo jako ukázkou studentům... ano, i toto ^{Zlomový moment} je možné, toto taky patří do oblasti dramatické výchovy, nebo když se využívá princip divadla a dramatu a právě u sociálních pedagogů. A tam jedna studentka říkala: „A kde my to divadlo jako uvidíme v Ostravě?“, a já jsem říkala: „V Ostravě asi bohužel ne, jedno je v Olomouci, tam se tím zabývají, ale Ostrava ne. No a ona říkala: „No dobře, ale proč to tady neděláme my, když to tady nikdo nedělá?“, tak já jsem říkala: „Proč no, protože to není tak jednoduché a nejsou lidi... ^{Praxe} ^{Sdílení} ^{Praxe} ^{Ostravská poptávka} ^{Zočátky}

nějaké lidi a můžeme to zkusit. No a ona je skutečně přivedla, přišli její spolužáci, přivedla asi 6-7 spolužáků jejich a pak ještě ti, co se zabývali dramatickou výchovou, tak se o tom dozvěděli z vyšších ročníků, tak jsme udělali takovou skupinu, a přišel Covid. (směje se) Ale my jsme to překonali a od té doby vlastně pracujeme a učíme se za pochodu, že jo, protože byla jsem na nějakých workshopech, které se týkají Divadla utlačovaných, které byly v rámci Divufestu. Ehm... Začala jsem číst literaturu o tom, co Augusto Boal napsal, nebo o něm. A je to všechno v běhu, že, to jsou všechno věci, které se lidi učí, takže to se se svým souborem učím taky... jsme na cestě.

Zlomový moment

Začátky

Divadelní
seberozvoj

Oblast
znalosti

Divadelní
seberozvoj

T: A toto je tady vlastně udělaný jako předmět v rámci oboru?

H3: Jo, máme takový předmět, který je céčkový, jakože není vůbec nějak ohodnocený. Nebo jako je ohodnocený kredity, ale ty kredity nikdo vůbec nepotřebuje, protože všichni potřebují jen áčkové a béčkové.

Dostupnost

Dobrovolnost

T: Takže volitelný? Nějaký navíc?

H3: Ano, takže volitelný. Někdy se tam někdo objeví. Ale je taková informace, pořád mám to, že pro studenty, kteří jsou v navazujícím magisterském studiu, mají tam Dramatická výchova s rizikovými skupinami, se jmenuje ten předmět, tak tam část toho se věnuju právě Divadlu Forum, protože si myslím, že je to velmi dobrá cesta právě pro práci s rizikovými skupinami, ale tam zároveň vnáším i to, že je to velmi dobrý způsob pro prevenci rizikového chování. Takže takhle, a jinak ten soubor pracuje jako mimo. Mimo výuku. My tady máme takové spolky, tak obvykle nás zařadí, že jsme takový studentský spolek. Takže se scházíme, to už jsou lidi, kteří... pár lidí ještě studuje, ale mnozí jsou absolventi a chodí do toho vlastně jen ze zájmu.

Dobrovolnost

Dostupnost

Přínos

Přínos

Dobrovolnost

Ztotožnění

Dobrovolnost

T: A vy chodíte i do škol? Vyloženě za nimi, nebo oni chodí někam za vámi?

H3: Prozatím to máme tak, že chodíme jenom do škol. ^{Průběh} Je to pro ně ^{Ideal} pohodlné a taky to má výhodu tu, že jsou ty děcka v domácím prostředí a jsou takové jako si jistější. To, že by chodili za náma do nějakého prostoru, nás taky láká, ale ^{úskalí} pochopitelně by to bylo tak, že by tam nebyla jenom jedna třída, ale už by jich tam bylo víc, a taky by to pro tu školu bylo víc komplikovanější. No prostě obojí má něco do sebe, ale my zatím chodíme jenom do škol.

T: Už by to asi nebylo tak komorní, že?

H3: Ano.

T: Takže tam většinou bývá jen jedna třída?

H3: Ano, většinou tam bývá jen jedna třída. ^{Průběh} ^{Spojení tříd} Párkrát se nám stalo, že když to byly dvě třídy, ve kterých bylo málo žáků, tak je spojili. Ne vždycky to však dopadlo dobře. Je to poznat... je poznat to, když se ty třídy.... Fajn je to, když se ty třídy znají a mají spolu nějaké aktivity, že něco prožívají spolu, ^{Spojení tříd} ale stalo se nám, asi jednou nebo dvakrát, že ty třídy byly spojené a bylo tam cítit, že se před sebou trošku jako stydí nebo jakési rivalství... ^{Dobry kolektiv}

T: Necítili se tam tak komfortně, jak by měli.

H3: Ano, ano. Takže radši chceme po těch školách, aby to byla jenom jedna třída. ^{Ideal}

Takže do toho kolektivu vlastně zasahujeme jako takhle no. ^{Angažování}

T: A vy chodíte do těch tříd třeba opakovaně jednou za čas? Jakože vidíte jeden rok i další rok stejnou třídu, nebo to se moc nestává?

Ostravská poptávka

H3: To se moc nestává, když tak to je náhodně, že někomu se to líbí, tak si nás pozve

ještě jednou, ale vždycky musíme přijít vlastně s jiným programem, že jo. My máme

v tuto chvíli tři programy. Jeden je... Dva jsou pro druhý stupeň a jeden je takový spíš už pro konec druhého stupně a začátek střední školy. Ale už jsme uvažovali o

tom a začali jsme to vlastně dělat, že by po tom našem vystoupení, po tom našem programu, s nějakým odstupem, už ne s programem, ale s nějakou besedou, nebo

nějakou další aktivitou dramaťáckou, bychom přišli třeba za týden nebo za čtrnáct

dnů, jako potáhnout to téma, nebo jakoby jako zesílit. Teď máme rozjednanou

spolupráci s městskou policií, která by chtěla na to navázat, za týden přijít k tématu kyberšikana, kterou máme a sexuální násilí máme, jako další takovej program, takže oni by jako z toho pohledu té legislativy nebo prostě práva, nebo já nevím z jakého

pohledu... Velmi se jim to zalíbilo, když jsme to hráli na Dnech prevence a oni tam

byli a říkali, že bychom mohli společně. Tak jsem si říkala, jo, to je fajn a teďka to

děláme tak, že je dvouhodinový, asi hodinu a půl nebo dvě vyučovací hodiny máme

ten program s Divadlem Forum, to znamená vstupování do rolí a tak. A pak po

přestávce máme takovou, jako, jeden z nás tam s nimi ještě zůstane a baví se s nimi

ještě o tom tématu.

T: Takže tam dochází ještě k nějaké zpětné vazbě a ukončení toho tématu?

H3: Ano.

T: A jaké zpětné vazby ještě dostáváte od nich? S jakými se nejčastěji setkáváte?

H3: Průběh = Zpětné vazby No ty zpětné vazby, my je třeba žádáme, aby šli k tomu příběhu, aby dali

například nějaký vzkaz té hlavní postavě, co by jí jako vzkázali a to se odvíjí

samozřejmě od toho, jak probíhalo to Forum. Ale musím říct, že prozatím jsme

Nabídka

Upgrade

Nabídka

Průběh

Idea!

vždycky hrozně udivení, že to jsou hrozně jako silné zpětné vazby, jo, že jako, ať...

Včera byli krásné zpětné vazby, kde ty děcka říkaly... (přemýšlí)... to je prostě takový příběh o chlapci, který nemá čas na sebe, protože matka na něj klade úkoly z důvodu rozvodu, aby si uměl říct o svůj čas, aby si uměl říct co chce, a tak to byly zpětné vazby, třeba, ať si uvědomí, že není na to sám, že může někoho požádat o pomoc, ať se nebojí promluvit o té situaci s matkou, jo hlavně takové věci, ať komunikuje hlavně.

Nabídka

Podpora

Odvaha

Idea!

Jako takové zpětné vazby, že jsem si říkala, ty jo, to je hrozně vyzrálé.

T: Takové uvědomělé, že?

H3: Ano, uvědomělé. Tak třeba tyhle, a pak mám takovou techniku (ukazuje mi obrázky dětí), která nebude vidět v rozhovoru, ale poprosili jsme je, aby nakreslili plakát. My je nejdřív samozřejmě necháme, aby o tom mluvili, třeba uděláme galerii, pak si to všichni projdou... nejdřív na tom pracují ve skupinkách a pak si to všichni projdou a ptáme se, který je zaujal, čím. Třeba tady je domov, který je jako nakloněný, to znamená jako nestabilní a hřmí na něj, ale je tady to sluníčko už. Takže takováhle zpětná vazba.

Nabídka

Kreativita

Příběh

Spolupráce

Příběh

Kreativita

T: Jako dobré a špatné dny?

H3: Jojo, jako dobré a špatné dny. A tady je vlastně situace toho kluka, který přemýšlí vlastně, co všechno nestihá a tady je ta jeho matka, která má počmáraný obličej, jako zmatek v hlavě a tady je ten otec, který odchází. Pak vlastně díky tomu si můžeme o tom povídat o té situaci, protože oni to vlastně nakreslí, a když se v diskuzi o tom bavíme, tak ještě... tady třeba: „Nikdy na nic nejsi sám.“, tady to i napsali do toho. (ukazuje mi nákres s textem)

Kreativita

Přínos

Kreativita

T: To je pěkné.

Průběh

H3: Takže takovéhle třeba zpětné vazby my dostáváme, ale oni nám samozřejmě
říkají i to...ehm... (zasměje se)... že to bylo smutné na začátku, nebo že to znají, nebo
že děcka hezky hrála, jako že byli dobří. Pak taky učitelky dávají, jako nežádáme je,
ale oni obvykle přijdou a říkají, že to bylo jako skvělé, že to je vlastně, že jsou
překvapení, jako jak ty děcka třeba reagují. Takže to je pro nás vlastně jako příjemné
no. Že reagují a že ty učitelky to i vidí. Pravda je, že máme různé zkušenosti. (směje
se). Ale teď je pravda, že jsme byli na dvou na třech školách, kde ty učitelky byly
jako úžasné naprosto, byly přítomné, podporující, jo jako...nábytek, byly jako
tichounké, protože tam je potřeba, aby se neprosazovaly, aby je jako neumravňovaly,
neuklidňovaly...a tak dál... že my to zvládnem všechno. Ale pak jsou tady učitelky,
které si vytáhnou nořas a něco si tam dělají, nebo dokonce i jedna jako telefonovala
nahlas. Jsme tam hráli a ona telefonovala nahlas.

Zlobivě

Průběh

Ideal

Průběh

Spolupracující učitelky

Úskalí

Ideal

Úskalí

T: Takové rušivé elementy.

Angažování

H3: Tak jsem jí musela jít říct, protože jsem byla jako Joker, aby to přestala jako dělat.
(směje se)

T: Možná z toho mohla vyplynout i další taková situace, jak se žáci cítili, když se tam stala taková rušivá situace a nesměli hlavně nic říct v tu chvíli, protože je pro ně autorita.

Průběh = zpětné vazby

H3: Ano. Ty zpětné vazby jsou vlastně... my si žádáme ty zpětné vazby k tomu
příběhu, aby to vlastně jako doznělo, jo a...pak jsme v jednom
projektu...ehm...protože jsme podporováni Magistrátem města Ostravy a fakultou,
ale hlavně magistrátem, kde máme dva projekty letos a ten jeden pochopitelně
vyžaduje nějakou zpětnou vazbu, a to dáváme jako těm učitelům, nebo nejlépe

Podpora

Průběh

Průběh

metodikům prevence, protože my to jako přes ně nějak organizujeme, tak máme jako takový dotazník. A většinou píšou, že třeba, jedna otázka je, jestli dál jako s tím tématem ještě pracovali. A ne mnoho (směje se), ale ukazuje se někteří skutečně s tím ještě dál třeba, jako pracovali s téma děckama, nebo ještě s tím tématem dál zacházeli.

Prinos

Ideal

T: Jo, takže to neskončila jen vámi, ale že si dali ještě čas to porušit. To je úžasné slyšet, že ještě nějaké školy s tím pracovaly. Vy jste říkala, že to většinou organizujete přes metodika prevence a ten bývá většinou také v té třídě, je u toho?

Průběh

Ideal

H3: Bývá, není to pravidlem, my jsme rádi, když tam je, anebo je tam třeba výchovný poradce, jo. Jako někdy to je spojené dokonce ty funkce jaksi, ale bývá tam... častěji tam bývá ten učitel, který má zrovna výuku, nebo ten učitel třídní, to je taky dobré. My jsme rádi, když je tam někdo, kdo zná tu třídu víc, nebo je s tou problematikou obeznámen, jako ten metodik nebo třídní učitel, který je zná, jo. Ale třeba včera jsme byli ve třídě, ta paní učitelka nebyla jejich třídní, ale znala je perfektně. Věděla o nich jako strašně hodně, protože pak když se s nimi bavíme chvílečku potom, tak nám se i snaží třeba... tím my to i poznáme, koho se to téma týká z té třídy třeba, je to tak, že někdy reagují, jsme měli i jako pláčem jo, že se to jako odplavuje, ale obvykle to poznáme tak, že ten člověk, který do toho vstupuje, o tom ví, jakoby víc, protože ví, že takhle to jako nepůjde, to co tam oni jako dělají, jo. Jako jak navrhuji ty intervence, a že se přihlásí a je to intervence o level výš, co se týká toho řešení toho problému, a my si říkáme: „Hmm, tak ty o tom něco víš určitě.“ a potom ta učitelka třídní přišla a říká, že jste se teda jako trefili, protože ta...jojo, vím která... ta to má jako za sebou, ona v té situaci byla. Takže i takové informace můžeme dostávat. Můžeme dostat i naprosto mylnou informaci, jakože ta třída je hrozná, a že nemůžeme čekat vůbec nic, a to je pak jeden z nejlepších programů, které máme. (směje se) Tak na to my

Průběh

Ideal

Průběh

Ideal

Prinos

Emoce

Ztotožnění

Průběh

Očekávání
vs
realita

Ideal

Průběh

Spolupracovníci učitelky

nedáme jo, ale jsme rádi, když ta učitelka řekne té třídě, že je tam žák s poruchou autistického spektra, nebo že tam jsou děcka, které neumí česky, že to jsou třeba ukrajinský děcka, tak abychom věděli, že když někdo reaguje nějak jinak, tak ať víme v čem to je. Ale jsme rádi, že ^{*Schopnosti*} ti studenti sociální pedagogiky to i tak poznají, jo, že prostě vědí jak, a už to korigují, cítí to, dávají pak větší čas nebo prostě když jsou v těch intervencích... jo... Když jsem Joker já, obvykle, ale nemám ten prostor tam vždycky jako být, takže se trénují i další členové ze souboru na to být Jokeři a některým to začíná velice hezky jít, takže je to jako prima, že to máme takhle otevřené.

Připodobení situací

seberozumaj souborů

T: Já jsem se přitom právě chtěla zeptat, jestli jste neslyšeli náhodou o tom, že by se třeba ty učitelky viděly v tom vašem představení, že by Vám řekly, třeba i ti výchovní poradci, metodici prevence, nebo jiní pracovníci ze školy, že by to zažívali, nebo nějak i na nich bylo vidět, že se jich to týká?

H3: Ano, a já když mám čas a jsem ten Joker, tak se vždycky tak nějak dívám, jak to funguje a jestli jsou děcka zaujaté, takže se občas podívám i na toho pedagoga.

Průběh

hořně Samozřejmě, že nejvíc se usmívá, když hrajeme situaci ve škole... (směje se)... i když my samozřejmě nejsme, nemáme tu situaci tak, že hrajeme nějakou tu učitelku jako nevstřednou jakoby, protože tam je potřeba, aby ten, kdo vstupuje do těch intervencí, měl aspoň nějakou naději, že to s tím člověkem nějak vyjedná, jo, že prostě vždycky hledáme tu míru toho, když se dělají ty intervence, tak aby to nedostali úplně zadarmo, jakože: „Á, no výborně, promluvil si, tak to řešíme.“, ale zároveň, aby to nebylo úplně nedostupné. Vycházíme z toho samozřejmě, jaká je motivace té postavy, v jaké je situaci a tak, že se vždycky dívám na ty pedagogy, jaká je situace ve škole, že se vždy usmívají, když je ta situace ve škole, že ten žák neumí. Ale

Podstata

Ztožnění!

ztočinění

většinou, nebo říkají, že to i oni zažili, když hrajeme o tom... problému toho rozvodu

a tak, že to zažili a především říkala paní učitelka: „Já jsem měla takovou chuť do

Emoce

toho vstoupit, ale věděla jsem, že nemám.“ a já jsem říkala, že to je dobře, protože

přece jenom, do toho tam ten dospělí vnáší úplně jinou dynamiku, a

Angažovanost

tak...ehm...někdy je to zaujme, někdy jen tak koukaj, jestli tam ty děcka nezlobí, ale

průběh

někdy jsou fakt vtažený do toho... do toho příběhu. Podle svých zkušeností ale, že.

ztočinění!

T: Stává se někdy, že by tam vůbec nebyli ti učitelé? Třeba si odešli někam na kafe

nebo tak, a vy byste s těma děčkama tam zůstali sami?

H3: To si nepamatuju, že by se nám něco takového stalo... Asi bychom to normálně

Schopnosti

zvládli, myslím si, že by to nebyl vůbec problém, ale myslím, že tam byli vždycky.

My jsme hráli už...(vzpomíná)... loni jsme hráli 10 představení, předtím myslím taky

Zkušenosti

10 a letos myslím už 8, takže jich za sebou už máme hodně těch představení. Spíš se

nám tam stalo, že v jedné škole se přišlo pět těch učitelů podívat do třídy, protože

Zvědavost

chtěli vědět, co to jako je, jo. (směje se)

T: Zvědavost?

H3: Přesně, zvědavost. A bylo to fajn, jo. Jsme říkali, že to je dobře, jen ať se to šíří.

Sdílení

Ale ne, to se nám nestalo. Nestalo se nám to. Chovali se různě, nebo různě se k tomu

staví... třeba tam jsou, duchem jsou někde jinde, ale fyzicky jsou tam s námi.

Průběh

T: Mě právě zajímalo, kdybyste s tím měli takovou zkušenost, tak jak by se ti žáci

chovali? Jestli by se chovali třeba rozdílně? Jestli by tam byla jiná energie,

dávali/nedávali by víc pozor.

Schopnosti

H3: Ono se to dá i trochu vypořádat, nechci říct, že to poznáme, my to

nepoznáme...nenene...to je hrozně složitý konstrukt atmosféry a klima té třídy, ale

třeba především se nám stalo to, že když jsme dávali kreslit ty plakáty, ty obrázky, tak tam asi tři kluci říkali: „Paní učitelkou pojdte s náma do trojice.“ A ona šla, jo. Sice na tom obrázku je vidět úplně zřetelně, že do toho moc nezasahovala, ale byla tam, protože jí o to požádali a ta **důvěra** mně tam přišla jako hrozně fajn. Nebo jedna paní učitelka... to bylo někdy v minulém týdnu, kdy se jim ze začátku nechtělo moc vstupovat do těch rolí, jo, že tam byl takový ostych, než to... vždycky to dlouho trvá, než se to rozproudí, a ona říkala: „Jestliže byste chtěli, abych já odešla, abyste to měli jako jistější, tak já klidně půjdu.“ a vůbec to nebylo jako arogantně, ale opravdu jim to jako nabídla, a oni, že: „Ne, ne, ne, ať zůstane, že to je úplně v pohodě. Takže to jsem si říkala, že to je jako dobrý no. Pak jsme jí to říkali, že ceníme, že jim dala tu možnost, aby oni se cítili co nejlíp. Trochu tam je asi v tom problém, že my za ně nezodpovídáme, že tam je někdo, kdo za ně zodpovídá, takže my vlastně nemůžeme říct: „Hele, my bysme vás tady nechtěli, jo. (směje se) Ale vždycky je požádáme, aby nás v tom nechali, aby je neuklidňovali, aby jenom pozorovali, byli jenom přítomné, aby se nějak... ehm... (přemýšlí)... v tom jako neangažovaly, někdy to taky nezvládnou a začnou se angažovat, ale někdy tak, že začnou mít svoje vlastní názory, jako intervence, jo, jako nejdou třeba do intervence, ale začnou jako diskutovat...“ Á, oni by měli udělat tohle a tohle“. Jo, není to dobré, prostě zjistili jsme, že to není... že ten dospělí svět najednou do toho vstoupí a ty děcka, jak jsou zvyklé, že paní učitelka má vždycky pravdu, někdy, na některých školách, tak to vlastně... jako často to vlastně zablokovalo tu energii a ty odpovědi, takže po té zkušenosti už je jako jemně poprosíme, aby to byl business jenom těch žáků, a aby do toho jako nevstupovaly no. (směje se)

Spolupracují učitelky

Shytlivost

Ústali

Spolupracují učitelky

Podpora

Ústali

Průběh

Ústali

Angažovanost

=

Ústali

Ideál

T: Jsou po tom ovlivněný v tom?

Angažovanost

H3 Ano, ano. Když oni to myslí, jako strašně dobře a jdou do toho, já vidím, že jdou do toho, úplně jakože je to zajímavá, ale je to... ta zkušenost už je jiná. Děcka byly vždycky jako... často, že se zarazily a vlastně ty zkušenosti nerozuměly. Jó, že si říkaly: „Proč to říká?“ . A zase chvílku trvalo, než jsme je vrátily zase do toho jejich světa. (směje se)

Úskalí

T: A stalo se vám tam něco, co se jako normálně nestává? Třeba nějaká reakce přehnaná, nebo že se někdo mohl urazit, odejít, nebo něco, co se vyloženě vymykalo tomu, jak to většinou bývá?

H3: Jo, tak, stalo se nám... (přemýšlí)... asi dvakrát... nebo možná dvakrát, třikrát, možná... že reagoval někdo, nějaký ten žák na... jako že se rozplakala, jo, jako rozplakal nebo rozplakala se... Bylo vidět, že je jako zaražený z té situace, tak... ehm.. a pak my jsme... my máme spolupráci s paní psycholožkou, která vždycky koukne na ty naše představení, nebo se s ní radíme, jak vlastně pracovat s tou situací. Měli jsme takový i... online s ní... besedu... ehm... kolem retraumatizace, jestli si nezahráváme s něčím, kde bychom si měli dát hodně velký pozor, a ona nás trochu vybavila, tím jak reagovat, jak se k té situaci... prostě postavit. Vzpomněla jsem si na svůj psychotherapeutický výcvik, takže ty reakce, jsem si říkala, že to je vlastně takové podobné... (usmívá se)... zeptat se člověka, jestli něco potřebuje v tuto chvíli, jestli je to v pořádku, že tam zůstává a poté... poté.. ehm... Často se stalo, že když jsem byla Joker, jsem byla Joker, že přišly za mnou ti dva lidi, kteří... kterým se to teda stalo a ještě se mnou chtěli jako mluvit... ehm.. tak... ehm... takové to zazdrojování, jestli má to komu říct, jestli je v péči... jo... prostě tyhle věci, protože my tam nejsme jako terapeuti a vlastně nemůžeme víc nabídnout, ale to, že se ujistíme, nebo dáme jako: „Jo, hele můžeš se obrátit na tuhle organizaci, na tuhle organizaci.“, že máme

Emoce

Emoce

Oblast

znalosti

Příprava

Pomoc

Pomoc

Úskalí

Pomoc

v zásobě nějaké možnosti, které bychom případně mohli tomu dítěti nabídnout, kdybychom viděli, že to jako hodně rezonuje. I když jsme ubezpečeni, že pláč, není projev retraumatizace, ale že pláč je vědomá věc, že ta retraumatizace probíhá jako tak, že člověk ani neví, že je to nějaké slovo a začne mu být smutno, nebo začne nějakou reakci. (odmlčela se) Takže to je nebezpečnější, že ani ten člověk si to jako moc ne... nebo neuvědomuje si to jako v té plné síle, když to je, že...že... vlastně že to se jako stává. Tak to tahle...pak tam mám ještě jednu zajímavou reakci, když jsme hráli... ehm... o sexualizovaném násilí a hráli jsme to pro studenty už střední školy, první ročník, nebo druhý myslím... a byla to skupina dívek, kde byl jeden chlapec, protože to byla škola, kde chodili jen dívky, skoro... a my máme čtyři příběhy, čtyři takové situace, ve třech je obětí žena a v jedné je oběť muž. Vycházeli jsme i z nějaké statistiky, a upřímně, i když jsme se strašně snažili, my jsme víc těch situací...prostě nějakých... ehm... uvěřitelných... se kterými máme nějakou zkušenost... prostě nenašli. Ale tak jsme si říkali: „Ano, je to statisticky prostě podložené.“ A tak jsme to představení prostě odehráli a teď jsme, ten Joker... nebyla jsem to tentokrát já, byla to studentka, která se s tím velmi dobře vyrovnala... ehm... ten chlapec se prostě přihlásil a říkal no, že to je jako hrozně proti mužům všechno zaměřeno, a byl takový naštvaný... (směje se) ... co jsme to jako ušili na něj. A ona jenom se... ona to zvládla a jenom se zeptala, jestli opravdu všechny ty příběhy byly, tak že tam byl muž jako... ehm... žena jako oběť, a on se zamyslel a řekl, že ten jeden jako jo, ale ona to podpořila ještě tím, že jsme se opírali o tohle to, ale že v každém příběhu je muž, který může zasáhnout, jakože... ehm...ptala se, tak se došlo k tomu, že ten muž tam má těch příležitostí jako víc, tak byl jako spokojen s tím. Holky tam na něj jako reagovaly samozřejmě na něj, takže měly zas jiné názory, jo... (směje se)... bylo to

Oblast
malosti
+
Emoce

Kontext

Příprava

Emoce

Přísle

Idea!

živé, bylo to dynamické, vlastně se mi to poměrně líbilo... ale pak i do těch...ehm ...

do těch intervencí pak i vstupoval, což byla pro mě dobrá známka toho, že potom

začal uvažovat...nebo, že si to jako nezablokoval, jo. Tak to byla taková reakce, která

byla... ne jako nečekaná... ale jako...ehm

T: Výrazně odlišná.

H3: Odlišná, složitější možná trošku. Ale jinak si myslím, že už to trošku víme, co

se... jak se to bude odehrávat, takže, když my to hrajeme vícekrát... teďka jsme jedno

představení hráli dneska po osmé... (směje se)... tak je přání toho souboru, abychom

si měnili... aby si měnili ty role, že se i snažíme... ehm... aby ani oni neupadali do

stereotypu, ale aby si vlastně... protože všichni znají všechno, tak aby si ty role

měnili, a vždycky to přinese jako nějaký... ehm.. živější pohled... Dneska jedna

studentka říkala: „Jako jsem zvědavá, jak budeš hrát tu matku.“ Ale neříkala to,

jakože jsem zvědavá.. (otráveným hlasem)... ale jakože fakt jako, že jí to něco přinese,

tím že se bude dívat na někoho jiného. Takže to je tak jako, že si někdy děláme ty

malinké překážky i samy... (směje se)... abychom zůstali svěží pořád v tom tématu...

a pořád vlastně i...každý, když tam přijde, tak přinese něco nového.. i když zná ten

příběh, jo... ale jako malinko třeba jiná intonace, nebo někdy jiná reakce

v intervencích, odhalí se něco nového. Tak se takhle bráníme proti stereotypu.

T: Takže to je vlastně pro vás nové stejně jako pro ty děcka. Takže jste na stejné

rovině.

H3: Ano, a dost často si to užívám. Jako ta kostra je známá, známé jsou motivace,

základní text samozřejmě, co se tam musí zazní, to se tam zazní, co se tam musí

Zkušenosti

Upgrade

Seberozvij
souboru

Seberozvij
souboru

Upgrade

Příběh

Průběh

odehrát, aby to drželo pohromadě, se odehraje, a pak tam jsou i opravdu ty nějaké chvíle pro nějakou improvizaci, nebo pro nějaký... ehm... ten vklad každého.

T: A vy když jdete do té školy, tak tam jdete už s nějakým předpokladem, jak chcete třeba, aby se naučili nějakou konkrétní situaci řešit, nebo aby uměli řešit určitý druh problémů, nebo tam jdete třeba... Co je vlastně hlavním cílem? Jestli to, že jim dáte téma a prostor se o tom bavit, nebo co je tou vaší hlavní motivací?

H3: My se naopak bráníme tomu, abychom měli nějaké očekávání, kam by měli jako dojít, nebo jak by to měli jako vyřešit a... ehm... je to... ehm.. vlastně ten cíl, který máme, by bylo fajn, kdyby odcházeli s tím, že každá situace má řešení, že změna je možná a že to co je podstatné, je nenechat to být, ale aktivně vstupovat do toho problému, pokud chci... nebo... pokud jako vidím, že je to důležité... že to chci změnit, ano pokud to chci změnit, není nic jiného možného než do toho aktivně vstoupit, jo... takže ta aktivita a to že je to možné, ta změna, je takovým tím light motivem, o kterém víme, že chceme, aby tam byl, ale pak jako se snažíme je jako poslouchat. To je především záležitost toho Jokera, aby poslouchal ty nápady, nebo jaké jsou ty možnosti toho řešení, a to musím říct, že někdy je to jako... docela... takové jako... že mi dávají zabrat, když jsem Joker... (směje se)... že mi dávají nějaká řešení a teď jako rychle to musím zasadit zpátky do toho problému, ale ve své podstatě jako nikdy neodmítám žádné řešení... jako i když se zdá, že to k tomu... nebo vedeme se k tomu, že jako... pojd'me to zkusit... a když už je to kontroverzní řešení, které prostě nechceme ani vidět... (směje se)... nebo vidíme... nebo někdy... někdy to zní kontroverzně, ale když to pak jde ten člověk dělat, tak to tak kontroverzní nakonec není. Kolikrát jsem si říkala, hele to je jako na hraně, jo. To bylo takové řešení, že jí řekne od plic jako něco té matce jako třeba.

Očekávání vs realita

Naděje

Odvaha

Ideal

Průběh

Úskalí

Průběh

Úskalí

Nedvít to

Diskuse

pojďme zkusit no, tak budeme se bavit o tom, kam se to posunulo, ale ten člověk, to dítě, ten žák, když tam jako přišel, tak když byl v konfrontaci s tou herečkou, tak to vlastně neudělal, protože to nešlo. Jako jim to nešlo, jo. A tak to bylo docela hezké sdělení, že ne všechno, co jako si vymyslíme v té hlavě, jde jako pak udělat. A bylo to jako prima, jo. A on říkal, v té chvíli, teď to řeknu jinak než on, on to říkal méně zobecněně v té chvíli, že pociťoval, že to nemůže udělat, že to nedokáže, že nedokáže být v tu chvíli takový drsný. Tak to si myslím, že k té otázce je asi tak všechno. Jinak

Očekávání
vs
realita

Prinos

Očekávání
vs
realita

oni se nabízejí různé možnosti, třeba někdy používáme, když neví, jsou nějaké nejasnosti, třeba co si jako ta postava myslí, tak používáme i „horké křeslo“ v rámci toho představení, že říkám: „Dobře, tak jestli máte nějaký nejasnosti a chcete se té postavy na něco zeptat, tak máte možnost. Ale zeptejte se přímo jí, ne mě. Zeptejte se přímo jí.“ Oni jsou zvyklí, děcka jsou zvyklé, že jsou i ty otázky na ně, třeba na nějakou situaci, nebo jak to vidí a... takže to, co si oni jakože... snažíme se, to co si jako přejou vyzkoušet, tak to jim dopřát, samozřejmě nikdy... dneska se tam, ano, dneska se tam objevila jako... že by si ta hlavní postava měla jako vzít, protože tam na konci... ten hlavní hrdina má... ehm.. tubičku s léky, které mu v průběhu dá taková pokaštelka, aby tu situaci vyřešil, s tím, že se nemůže naučit tímhle způsobem a nakonec on odchází, krabičku si bere a odchází... A tam byl jeden návrh, že by si měl vzít ty léky... aha.. hmm... tak to asi nebudeme už takhle hrát... a teď jsem si říkala, v duchu, co já s tím takhle rychle udělám... a vlastně je vždycky

Průběh

Diskuse

možné zeptat se toho publika, jestli si to přeje vidět, nebo jako, co na to říkají na tu možnost. A pak jsem se zeptala, jak to jako vnímají, jak to jako dopadlo a oni říkali: „No on jako utekl z domu a bylo tam něco jako s těma lékama, jo on si je bral, tak on už asi udělal něco, co tady ten chlapec nabízí.“ Myslíte si, že to je to, co tu ten chlapec

Uvědomění

nabízí? A oni říkali: „Jo, jo, jo, to už tam bylo, to už tam vlastně on dělal“. Někdy takové věci tam jako jsou, když se...ehm... samozřejmě... ne všechno lze taky hrát logicky... takhle hodně dobře se mi osvědčilo jako Jokerovi, děcka to snad taky jako používají, jako zeptat se, na začátku samozřejmě, co vnímali, co pocívali, co ty postavy, kdo je utlačovatel, kdo je utlačovaný, tyhle věci jako začátek diskuse, a potom jestli... co by vlastně potřebovala ta postava, co by chtěla a v průběhu toho, těch nápadů se jako kotvit k tomu, jak si oni nastavili ty cíle. Takže oni chtějí, oni třeba dneska říkali: „No co by potřebovala? Potřebovala by, aby ti rodiče byli při ní.“ A někdo další říkal: „No potřebovala by více času pro sebe.“ A tak někdy řeknou takové tři, někdy dvě, někdy jedno, ale když se to jako začíná... ehm... ty situace jako odkloňovat někam, tak vždycky řeknu: „A pojďme se podívat na to, jestli to vede jako, pamatujete si, co ona vlastně chce jako, co potřebuje? Stalo se to?“. A oni si jako řeknou jo nebo ne, jo, jakože vždycky se dá kotvit k tomu, jaký oni si dají cíl pro tu postavu.

Možnosti

Průběh

Podpora

Průběh

Možnosti

T: Stalo se někdy, že by někdo dal to nejideálnější řešení na začátku a pak by se začínalo vlastně znova, ale vlastně už by nebylo nic ideálnějšího? Je vždycky více variant, že není žádná lepší nebo horší?

H3: (Směje se) Toho se bojíme. No, je to různé, je to různé. Vlastně to ideální nebo neideální metou hlavně na začátku, jo, jakože, svěřit se matce... Ale pak se může... jako to by bylo fajn... ale vždycky to má jako nějakou, když se zeptám, v čem se to posunulo, jestli k lepšímu, tak občas tam někdo najde, ale ono by to šlo udělat ještě jinak, pojďme to udělat ještě jinak, není jen jedno řešení, pojďme to udělat ještě nějak jinak, jo. Tak ještě se nám nestalo, že by to někdo vyřešil tak geniálně hnedka na začátku. (směje se) Spíše se stává poslední dobou, že už dochází čas, už máme jenom

Průběh

Diskuse

Nejistoty

Ústali!

Úskalí

kousek, a teď tam začínají být ta nejzajímavější jako řešení, no, a teď ještě někdo má nápad a ještě někdo má nápad a to všechno bychom měli ještě zkusit, že si říkám, jestli by to nemělo být spíš delší, ale zároveň vidím na těch děckách, že už i ty dvě hodiny v kuse vyučovací jsou jako dost, a přerušit to zase přestávkou, taky není ideální, není to dobré, jsme taky vyzkoušeli a není to dobré, takže jedeme v kuse, a ty dvě hodiny jsou na ně fakt tak akorát, pak přestávka, rozprava a tady to, to už jo. Ale... ehm.. říkám, jo, to jsou všechno hrozně skvělá řešení, ale máme ještě dvě minuty, ještě zkusíme tohle... tak to... jsme říkali, že když je to na konci, tak je to dobře.

Průběh

T: To byla jedna z mých dalších otázek, jestli to stiháte, nebo jestli máte času víc, že většinu času o tom spíš na konci diskutujete, tak jak to vnímáte s časem, jestli to je dostačující?

H3: No právě to je to, že cítím tu hranu, že už dál to soustředění u některých pak upadá, ale.. ehm... je to tak, že proto bychom potřebovali více toho času, ale s čerstvějšími lidmi.. nebo.. ehm... taky jsme přemýšleli, že bychom uprostřed s nimi udělali nějaký oddych, pohybovky nějaké a pak se k tomu vrátit, to jsme ještě nezkoušeli, ale prozatím to děláme tak, že máme tu hodinu a půl, pak přestávka a pak máme ještě o tom povídání a tak jako, stíháme to, docházíme k nějakým závěrům... někdy se třeba zastavíme u jedné situace, strašně dlouho řešíme jenom jednu věc a někdy jich projdeme hodně. Protože tam je ta otázka: „Jste spokojeni, nebo chcete ještě?“ A oni řeknou, jsme spokojeni, tak dobře, tak pojďme k další situaci, s tím že, můžeme se k ní vrátit zase zpátky, jo to není žádný problém, třeba někdy zkusíme čtyři situace, někdy skončíme u jedné, zkouší se různé možnosti, to je... v tom je to strašně pestré... nelze vůbec naplánovat a ani si to nechceme

Úskalí

Úskalí

Upgrade

Průběh

Zpětná
vazba

Průběh

Podstata

plánovat, protože si myslím, že bychom potom trvali na nějakém modelu a spousta
dobrych věcí by nám potom unikla.

Podstata

T: A vy jste říkala, že máte teďka tři takové hlavní programy. Dělali jste nějaký průzkum třeba na školách, co je takovým palčivým tématem teďka, nebo z čeho vyvodíte ten program?

Začátky

H3: Tak ten první program vznikl tak trochu jako na zkoušku, že si to jen zkusíme.

Ten jsme si jako navrhli sami, když jsme si kladli otázku, co bychom jako chtěli dělat,
jo... jako spíš ta skupina.

Příprava

T: Jako z vlastní zkušenosti téma?

Věkovka

H3: Ano, ano. Ale budeme to dělat pro ty děcka na druhém stupni, to jsme si jako řekli, ale vycházeli jsme nejdříve... nejdříve jsme to udělali tak, jako co by nás zajímalo a samozřejmě to jsou sociální pedagogové, to není úplně nepolíbená skupina, která by nevěděla, co se v těch školách, srdcích a duších těch dětí děje, takže jsme vycházeli i z toho, že jsme věděli, že je to obecný, je to problém, kyberšikana... a ehm... dělali jsme si takovou... takový průzkum... Nebo ne jako úplný průzkum, ale každý se obrátil na někoho, někdo na sourozence, někdo na sousedy, že vlastně se ptali děcek na to, jaké mají sociální sítě, jak tam jsou... a prostě jakoby, takový screening, abychom si ověřili, že to, co budem hrát, jako souvisí s tou situací, kterou oni žijou, ale nějak zvlášť toho prvního, musím přiznat, že jsme nešli do nějaké úplně hloubky... ehm... to druhé jsme vycházeli hodně... to bylo o rozvodu... a vycházeli jsme zase hodně ze statistiky... Jo ještě chci říct, že k tomu... k té kyberšikaně... jsme se obrátili taky na různé výzkumy, na ankety, na v Olomouci je Kopecký skupina Golem, která vydává spoustu nějakých prostě výsledků, kde jsme si i ověřovali, jestli

Zkušenosti

Příprava

Příprava

Příprava

je ten příběh co hrajeme, živý nebo ne. No a v tom dalším v tom, o tom rozvodu jsme se taky opírali o literaturu hodně. Chtěli jsme, nebo věděli jsme to, že jsme si dělali takový průzkum, ale ne nějak zvlášť jako organizovaný, a zjistili jsme že, velká většina dětí má zkušenost, nebo se jich to bude jako dotýkat. Věděli jsme taky, že když půjdeme hrát do sociální.. do škol, kam chodí děti ze sociálně vyloučených nebo znevýhodněných prostředí, že mají vlastně i tu zkušenost, že na ně rodiče hážou, nebo dávají jim nějaké úkoly, nebo povinnosti, které jim zabraňují žít svůj život dětský, tak to moc dobře ti sociální pedagogové vědí, protože s nimi pracují. A pak jsme se hodně v těch situacích vycházeli ze svých zkušeností. Takový velký mix toho. Měli jsme výbornou publikaci, teď si nevzpomenu na ten název, kde psychologka velmi dobře popisovala, jak reagují děti a v kterém věku na rozvody, co může být důsledkem, následkem. K tomu jsme se jako vztahovali. K tomu jsme měli to třetí, což je sexualizované násilí... ehm.. tak jsme jako vycházeli nejprve... tam byla jako ta geneze zvláštní... protože jsme nejdřív chtěli udělat takový představení nebo program pro vysokoškoláky. A jako vlastně nějakou odezvu na situaci, která se šířila po českých vysokých školách asi... (směje se)... začala na DAMU a pak se šířila celou českou republikou a tady taky vznikla vlastně iniciativa na Ostravské univerzitě, ombudsmanka byla jmenovaná, já jsem ve skupině, která je...ehm.. vlastně jsem kontaktní osobou v tomto ohledu, pro sociální bezpečí na Pedagogické fakultě, takže jsme vlastně do toho jako pronikali a oni sami přišli s tím, že jako cítí, že by to mělo být jako ventilováno, tak jsme to začali nějak dělat, a pak jsme jako zjistili, že by to už bylo dobré i pro ty středoškoláky jako jo, tak dobrá, no, tak nechme ty vysokoškoláky a pojďme do té střední školy. Oni mají ještě tu zkušenost, protože před chvílí byli taky ještě středoškoláci. A máme tam jednu situaci vlastně

Cílová

Zkušenosti

Příprava

Reakce na situaci ve spolek

Oblast zvlášť

Nedusit

s takovým sexualizovaným násilím přes kyberprostor, a to jsme měli takovou podporu... od člověka, který se tím jako zabývá na organizaci, pana Látala, který je tady na Ostravě, prostě se tím tady zabývá, takže jsme hodně dlouho mluvili, já jsem s ním o tom mluvila, jestli to co máme, jestli to jak uvažujeme, je to, co on v té praxi vidí. Pak ještě byla taková anketa mezi středoškoláky o tom, jak oni vlastně mají nějakou oblast, ve které byly nějaké situace, které jsem napsala, a jak by vlastně oni reagovali v těch situacích. Takže oni tam měli materiál, který nám.. který nám vlastně potvrdil, že tam máme takovou situaci, o které jsme nebyli moc přesvědčeni, že by někoho zajímala, (směje se)...a zjistili jsme nakonec, že je nejvíc zajímavá. To byla taková ta situace, kdy holka stojí někde na zastávce, nebo jde parkem a někdo na ní hvízdá. No my jsme si tím nejdřív nebyli jistí, ale ukázalo se, že tam patří a ukazuje se nám to i v těch intervencích, že to je situace, do které se velmi často vstupuje. Že to je jako situace zajímavá. Máme takové jako úkoly v tom, že jako se zeptáme, jdeme do nějakých zobecněných informací, které někdo udělá jako anketu, nebo výzkum, máme nějakého odborníka, pak máme tu psycholožku, která pracuje v diagnostickém ústavu, takže ona pracuje s mládeží, dětská psycholožka, takže my se jí ptáme, jestli... samozřejmě má trochu pokřivené vidění, protože pracuje s lidmi, kteří to mají ještě nějak jinak... Ale má přehled o samozřejmě populaci, takže ví, jaké trendy jsou, no...a své vlastní zkušenosti. Protože vždycky můžeme pracovat i s tím, co my jsme prožili nebo jak to my vidíme i zprostředkovaně. Co se v nás odehrává, když někdo někoho na ulici uráží, zesměšňuje a my na to koukáme. Máme na to tu šflu se ozvat, nebo uděláme něco, neuděláme? Takže vlastně jsme zjistili, že vždycky to musíme jako prozkoumávat, jestli máme dost materiálů sami v sobě.

Průprava

Očekávání vs realita

Ústředí

Ztotožnění

Odraha

Podstata

T: Takže vždycky berete nějaké téma, které se týká i vlastně vás nebo jde to i z vás?

úskalí

H3: Ano, ano. A to pak jde hrozně poznat, protože buď to na to máme materiál, nebo nemáme. Nebo si říkáme: „Á tak to trošku drhne.“ Ta kombinace si myslím, že... nebo my věříme, že je dobrá.

T: A vy jste hráli už před korunou, během ní, nebo až po ní?

H3: My jsme zúčastně jedno představení hráli před korunou, ale my jsme to hráli pro účastníky takového kurzu, které jsme měli s Lenkou Polánkovou a chtěli jsme jim to ukázat tím, že pak budeme hrát pro jejich klienty, takže to bylo pro dospělé. Bylo to o kyberšikaně pro dospělé, a to bylo už na takové hraně, kdy už jsme, kdy už to bylo, jakože někde z těch organizací se objevila... ne, já už vím, to bylo tak, že jsme měli poslední zkoušku, zkoušeli jsme a jedna studentka dostala zprávu, že její přítel je pozitivně testován, a tak my, co budeme dělat. Protože tenkrát to bylo velmi přísné, že jo. A tak jsme si říkali: „Tak půjdem tam, nebo nepůjdem tam?“ Tak jsme se dohadovali s těmi organizacemi a účastníky, s tím že jsme hráli v rouškách, prostě bylo to, oni seděli v rouškách. Bylo to podivné. Pak jsme vlastně ještě měli v koruně, protože jsme měli projekt na to, a tak jsme si říkali, že měli bychom to nějak, ale nevíme jak, a to už byla doba, kdy se učilo online, že už to bylo prošlapané ty cesty online alternativní. My jsme to streamovali. (směje se) To byla velká jízda. zúčastně

úskalí

T: Jak to dopadlo?

H3: No dopadlo to, já myslím, že na tu hrůzu, to dopadlo celkem dobře. Protože my jsme měli se schválením toho poskytovatele té dotace, že jsme ty peníze přesunuli prostě na ten stream a najali jsme si firmu, která jako přišla udělat ten záznam a ten stream, takže... a najali jsme si divadlo, malé, ono nehrálo, takže byli rádi, že dostanou nějaké peníze za ten pronájem. Přijel normálně ten vůz, ze kterého se

vysílá, malinký, ale přijel. A teď to bylo tak, že jsme pro jednu střední školu vysílali, ^{Spolupráce} Lenka Polánková dělala Jokera z Brna, my jsme streamovali z Ostravy. Rozdělili jsme ty, přes Teamsy to bylo, rozdělili jsme si je do různých místností, měli jsme pět různých dařáků, takže pět různých nás tam sedělo u těch dařáků a oni byli rozdělení a my jsme s nima jako komunikovali a dokonce se podařilo, že na půlce obrazovky byl ten, ta situace, která se odehrávala, bez toho člověka, který byl vyměněn, bez té postavy a na druhé polovině byl ten zasahující, který jenom slovem, no a oni to hráli, ale on tam slovem do toho... no byla to jízda, ale už nikdy víc. (směje se) Ale bylo to jako zajímavé v tom, jaké možnosti a nemožnosti to vlastně má, a jak je to živé ^{zkušitelnosti} divadlo prostě jiné.

T: A to jste to takhle vymysleli sami? Zkoušeli jste to předtím, jestli to takhle bude fungovat? Protože tam bude hrát určitě nějaká role i vypadávání signálu, zpoždění, špatné spojení.

^{Příprava}
H3: Ano, měli jsme i generálku před tím, která byla... zkoušeli jsme to na našich studentech, že to jako funguje, tak jsme si říkali, že dobré a pak jsme za týden... vychytali jsme mouchy. Byl to úplně úžasně vstřícné od fakulty. Měli jsme tam svého technika, měli jsme tam svého kameramana, který to snímal, měli jsme to zázemí divadelní jo, takže bylo to jako luxusní, ale asi bychom to už nechtěli.

T: Tomu rozumím. A vy děláte generálky i teďka, nebo nacvičíte nějaké představení a rovnou už pak jdete do škol?

H3: No, když jsme dělali teda ten první program, tak to jsem to teď popsala, že jsme to hráli před těmi kolegy a oni nám dali takovou zpětnou vazbu a říkali, hele to je pro naše klienty slabé, nebo tohle to je nebude zajímat, nebo tohle to jo, ale

Průběh

vyzkoušeli si to i ty intervence. Když jsme hráli ten druhý program o tom rozvodu, tak jsme udělali premiéru pro kamarády, že jsme je pozvali do takového prostoru, byla to premiéra opravdu i s občerstvením a tak. Takže tam přišli kamarádi, tak na nich jsme si to vyzkoušeli. A když jsme teď dělali to poslední představení o tom sexualizovaném násilí, tak jsme tam měli generálku a protože já ještě učím na střední škole, učím na střední škole dramatickou výchovu, tak jsem pozvala studenty, kteří by se chtěli podívat, tak jsme je pozvali sem do našeho prostoru, kde zkusíme a tam jsme jim to vlastně ukázali jako generálku, a požádali jsme je vlastně i o nějakou zpětnou vazbu, jestli tomu rozuměli, jestli chápali ten symbol, který jsme tam měli, jo, ale taky si to prošli se vším všudy i s těma intervencemi.

Průběh

Práce

T: Je něco, na co jsem se nezeptala, co by podle vás bylo významné, aby zaznělo v mé bakalářské práci?

Dobrovolnost

H3: Možná jen to, že obdivuji tu skupinu, protože to jsou lidé, kteří buď to studují a mají starosti se svým studiem, nebo pracují, jsou absolventi a pracují, dvě v dětském domově, jeden je ve školní družině a zároveň studuje, dvě holky jsou na mateřské, jedna pracuje s romskou komunitou a jezdí na mise do Afriky a tak, vlastně jsou to lidé velmi angažovaní a zajímá je spousta věcí, takže si najdou ten čas...ehm... někdy je těžké se domlouvat tak, aby to klaplo, ale já mám vždycky tu jistotu, že když je ten termín, kdy máme hrát, tak tam všichni přijdou a všechno jako klapne, a už ani když si to chystáme, tak si ani nic neříkáme a každý ví, co udělá, o co se stará. Myslím si, že proto, aby to mohlo fungovat je ta skupina, která je tím trošku zasažená a věří tomu, je jako důležitá. Ale ještě myslím, že by mělo zaznít, že my jsme hráli na různých školách. My jsme hráli na gymnáziu, na velmi výběrovém gymnáziu, na druhou stranu jsme hráli pro školy, kde chodí pouze, výhradně v podstatě děti ze

zodpovědnost

Ztotožnění

Zkušenosti

sociálně vyloučené lokality, protože je takhle ta škola prostě umístěná, hráli jsme pro školu, která je pro sluchově postižené, ale ne pro ty, co mají problém se sluchem, ale

ty co mají problém s řečí. Prostě různě hráli jsme na sídlištích, ve vesnici... prostě

různě... A musím říct, že to jako, k dobru toho systému, musím říct, že to všude Podstatná

fungovalo. Bylo to jiné, pokaždé to bylo jiné. Někdy více šli přes rozum, někdy více

přes emoce, ale... ehm... vždycky to vlastně jako velmi dobře fungovalo. Teď jsme

hráli, to nebylo ale ve škole, teď jsme hráli na konferenci pro spolek Psychočas, což

jsou studenti psychologie a byli tam i někteří pedagogové, a hráli jsme představení o

té kyberšikaně, které máme ve verzi pro tu 4. a 5. třídu. Tak jsme jim říkali, že tu

verzi máme pro 4. a 5. třídu, tak ať se na to koukají jejich očima. A mně to přišlo, že si

to tak užili, a že to bylo i pro ně zajímavé si myslím, protože jinak by do toho

nevstupovali. Pro nás to bylo taky zajímavé, jaké měli intervence. Tak mám takový

pocit, že to je fakt dobrá aktivita pro rozvoj kritického myšlení, pro aktivitu, aby ty

děcka ve škole se uměli a chtěli vyjadřovat k věcem, hlavně aby se nebáli něco řešit. Přínos

Ta aktivita není jen, že něco řeknu, ale že i pro to něco udělám, pro ten lepší život,

no. My tomu věříme no, nevím, jestli tomu věří i někdo jiný, ale my tomu věříme. Podstatná

(směje se)

T: To je důležitý věřit tomu co dělám.

Podstatná

H3: Ano, ano, jinak bychom to nemohli dělat.